

Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙ ΑΚΑΘΙΣΤΟΥ ΥΜΝΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.

Ἄφ' οὗ χρόνου τύποις ἐξεδόθη τὸ περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου πρῶτόν μου μελέτημα¹⁾, δι' οὗ τὰς προδιαδεδομένας περὶ τῆς αὐτοῦ γενέσεως γνώμας τε καὶ θεωρίας ἀσυστάτους οὖσας ἰσχυρῶς ἀποκρούσας ἐπὶ βάσειν, ὡς οἶμαι, μετέβηκ' ἀσφαλῆσιν ἐκείνων εἰς τὸ 860-ὸν ἔτος, τῶν Ῥῶς δὴ τότε τὸ Βυζάντιον δεινῇ πολιορκίᾳ κρατούντων, — τινὲς τῶν μὴ πεισθέντων λογίων ἐπελάβοντο τῆς τῶν ἐμῶν, εἰ δυνατόν, πίστεων προχείρου κατ' αὐτοὺς ἀνατροπῆς εἰς διάκρισιν οὕτω τῆς ἥς αὐτοὶ κατεῖχον ἀληθείας. Ἄλλ' οἱ τούτων μὲν παρέργως ἀψάμενοι τοῦ θέματος σὺν ταῖς οἰκειαῖς παραπέμπονται γνώμαις εἰς ὃ δεύτερον ἐκτενὲς πως ἀπὸ χρόνου μακροῦ παρασκευάζω μελέτημα²⁾. οἱ δὲ τὸ θέμα κύριον ἐρεύνημα λογισάμενοι, οἷον Ψευδο-Θεάργις, Placido de Meester καὶ Krypiakiewiz μνήμης ὡδε σημερινὸν ἄξιον σὺν ταῖς αὐτῶν ἀποδείξεσι ταῖς οὐσιώδεσιν εἰς μαρτυρίαν οὕτω κοινῇ τῆς τῶν οἰκειῶν ἐρευνῶν θέσεως ἐν ᾧ γενναίως σταδιαίῳ συνανεμίγησαν ἀγῶνι.

Ὁ μὲν οὖν Θεάργις ὀφθαλμοῖς τε καὶ ῥήμασι τοῖς assumptionistes ὡς εἰκὸς εἰδισμένοις τὸ προβληθὲν ἀνιχνεύων θέμα περὶ τῆς μὴ πρώτης τοῦ Ἀκαθίστου ἐμφανείας ἐν τῷ ἐνάτῳ, κατὰ πρότερον ἀπέδειξα, αἰῶνι ὀχυρὸν ἐνόμισεν ἀνακαλύψας ἀνατροπῆς ἐπιχείρημα ἐν τῷ παρὰ Paul von

1) Ὁ Ἀκαθίστος ὕμνος, οἱ Ῥῶς καὶ ὁ πατριάρχης Φώτιος. Ἐν Ἀθήναις 1908.

2) Διήρηται τοῦτο εἰς ἱκανὰ τμήματα. Παλαιὰ περὶ τοῦ ὕμνου γινώμαι προλήψεις καὶ παραγνωρίσεις· θρύλοι περὶ τοῦ Ἀκαθίστου ἑλληνικοὶ τε καὶ λατινικοὶ· τὸ γνήσιον ἐπίσημον τῆς Ἐκκλησίας διήγημα, ἄλλως εἰπεῖν τὸ συναξάριον· τὰ πραγματικά τῆς τοῦ ὕμνου ἐμφανείας αἴτια· ὁ Ἀκαθίστος ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως· ῥυθμὸς ὕφος καὶ μέλος αὐτοῦ τὸ κατὰ παράδοσιν ἀποδεικνύμενον διὰ τῶν μουσικῶν ἀντιγράφων· πηγαὶ τοῦ τῆς ὕμνου συντάξεως· ἐπίδρασις τούτου ἐπὶ τῆς ἀπὸ ἐνάτου καὶ ἐξῆς αἰῶνος ὕμνογραφίας· τρόπος τελετῆς τῆς ἀκαθίστου ἡμέρας ἀπὸ ἱστορικῆς ἐπόψεως· ἀπαρίθμησις καὶ ἀρχαιότης τῶν τοῦ ὕμνου ἀντιγράφων· κείμενον τούτου κεκαθαρμένον βοηθεῖα τῶν παλαιτέρων ἀντιγράφων· λεξιλόγιον τοῦ ὕμνου.

Winterfeld ἐκδοθέντι λατινικῷ θρύλῳ, ὃς τὴν ἐκείνου γένεσιν αἰῶνι μεταβιβάζων τῷ ὀγδόῳ ποιητὴν αὐτοῦ τὸν K/πόλεως ἐμφανίζει Γερμανὸν τὸν πρῶτον¹⁾· ὁ δὲ κώδιξ, ἐν ᾧ κεῖται, λέγεται ὢν οὔτε παλαιότερος αἰῶνος τοῦ ἐνάτου οὔτε καὶ τούτου νεώτερος²⁾. Ἐντεῦθεν οὖν ὀρμηθεὶς ὁ Théarvic καὶ τὸν ὕμνον οὕτως ὡς καρπὸν τούτου ἀρνηθεὶς τοῦ χρόνου, προβάς τάχως ἀντὶ τῆς πραγμάτων θετικῶν παραστάσεως διανοίας τῆς ἰδίας ὑποθέσεις προέβαλεν εἰς σκόπιμον τοῦ ὕμνου μετάβασιν ἐπὶ χρόνους τῆς ἑκτης παλαιτέρους ἑκατονταετηρίδος³⁾· αὐτὸς δὲ καὶ πρῶτος οὐδὲν ἤττον τὸ παράλογον ἦν συμπεράνας, ὅτι δῆθεν ὁ ὕμνος ἀκέφαλος, ἄνευ τάχα συνταχθεὶς ἀρχῆθεν τοῦ κοντακίου πρὸς αἶνον οὕτως ἀπλῶς τῆς Θεοτόκου, τὴν ἑορτῆς Ἀκαθίστου σύστασιν λειτουργικῆς τινος ὑστερον βιασάσης ἀνάγκης, μέτεπέμφθη ταύτη, δεξάμενος οὕτως ἕκτοτε ἦν σήμερον φέρει κεφαλὴν, τὸ τοῦ ὕμνου λαμπρὸν τῷ ὄντι κεφάλαιον ἐκεῖνο, τὸ «Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια»! Τὸ δὲ περὶ Ἀκαθίστου τῆς Ἐκκλησίας ἰστορημα οἰκεία καὶ τοῦτο παρανοήσας αὔθις προθέσει, τοῦτ' ἐκεῖνο ὅπερ ἐγὼ συναξάριον ταύτης πρωτότυπον ἐν γνώσει τῶν αὐτοῦ διωμολόγησα πηγῶν⁴⁾, παράδοξως ὁ σοφιζόμενος ὀμιλίαν τάχα συνήθους τινὸς ἐκάλεσεν ὑφῆς, ἀναγνωσθεῖσάν ποτε δῆθεν ἐπ' ἐκκλησίας (μέσον τῶν ἐτῶν 821—823), μάλιστα δ' εἰς ἀπόδοσιν (σὺ δ' ἀναγνώστα, τῷ θρασεὶ πρῶτον λόγῳ πρόσσχεσ τοῦ ἀνδρός) τινῶν ἀπὸ βασιλέως εἰκονομάχου εὐχαριστιῶν τῇ Κόρῃ τῇ ἀπειράνδρῳ, λέγω δὴ τοῦ τραυλίζοντος Μιχαήλ, διὰ τὴν ἤτταν ἀτυχοῦς τοῦ θρόνου τούτου ἀπαιτητοῦ, Θωμᾶ τοῦ ὀρθοδόξου! Οἷον θρασύτητος δείγμ' ἀνορθοδόξου τε καὶ σκοπιμοῦ τῆς ἰστορίας ξένου παρωδοῦ τὴν ἐλλάδα παρανοοῦντος φωνήν! Οὐδὲν ἤττον διὰ τε τὰ μάρτυρα καὶ κωμικά πως ταῦτα ῥαπισθεὶς ὡς ἔδει παραληρήματα⁵⁾ φρόνιμον ὁ ἀνὴρ ἔκρινεν, ἔν' αὔθις ὅπως ὅπως ἀναληπτικῶς τι νι ὡς εἰκὸς τρόπῳ τὴν ἑαυτοῦ δῶ ἀπολογίαν· καὶ οὕτως ἑαυτὸν σφύζων, ὡς ᾤετο, σκαιῶς τε καὶ ἀναποδείκτως ἐτόνισε πεισμονέστερον τὸν θρυλὸν μὲν τὸν λατῖνον ἀπὸ γενικῆς ὀψεως πίστεως μὲν καθόλου ἄξιον εἶναι, τὴν δὲ πρῶτην τῆς τελετῆς Ἀκαθίστου σύστασιν Γερμα-

1) P. v. Winterfeld, Ein abendländisches Zeugnis über den ὕμνος ἀκάθιστος der griechischen Kirche· ἐν τῇ Zeitschrift f. Deutsch. Altertum, 1903, τ. 47, σ. 81—88.

2) Καὶ Paul Maas (Byz. Zeit. 1905, τ. 14, σ. 644) ἐπὶ τῇ αὐτῇ τοῦ v. Winterfeld μαρτυρίᾳ ἐξέλαβε τὸν κώδικα ὡς 9-ου αἰῶνος μνημεῖον· ἀλλ' ὁ v. Wint. παραπέμπει εἰς Ὁρέλιον αὐτολεξεὶ ταῦτα λέγοντα· «Codex est... saeculi noni exeuntis vel decimi ineuntis». Ἰδὲ Hilperici sive ut alii arbitrantur Angilberti Karolus Magnus et Leo papa e cod. Turicensi s. IX emendavit I. C. Orellius. Turici 1332 (ἐν τῷ προλόγῳ).

3) M. Théarvic, Photius et l'Acathiste ἐν τῷ Echos d'Orient, 1904, τ. 7, σ. 293—300.

4) Ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος, σ. 13 κέ.

5) Ἀ. Π.-Κεραμεύς, Ὁ πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος. Ἐν Τεργέστη, 6. 9—12, 12—20.

νοῦ τοῦ πατριάρχου λατρευτικῆς μερίμνης ἐφεύρεμα¹). Μάταια μέντοι καὶ ταῦτα ληρήματα· ζήτησις γὰρ ἰδία γνώμαις ἐνισχυθεῖσα γραπταῖς φιλοφρόνως ἀπ' ἀνδρῶν μοι τοὺς χρόνους γινωσκόντων τῆς παλαιᾶς κοινοθεῖσαις λατινίδος γραφῆς, ὡς Traube, Omont τε καὶ ἐτέρων, τὸν λατῖνον τοῦ θρύλου κώδικα (cod. Sangal. c. 78, 451) καρπὸν ἀπέδειξε καλλιγραφίας οὐχὶ ἐνάτου, δεκάτου δὲ καὶ πλέον ἀορίστως αἰῶνος, ἐν ᾧ προτέρας καλῆς εἶδος γραφῆς ἐκ παραδόσεως, ὡς κὰν τῇ καλῇ εἰθισται τῇ ἑλληνικῇ, τὸν ἑαυτοῦ ἀκμαίως ἔτρεχε δρόμον· ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ θρύλος ἐκ πλουσίας λατινίδος ἐκπηγάξει σειρᾶς θαυμάτων τῆς Θεοτόκου, ὧν οὐκ ὀλίγα ἐν τόποις ἑλληνικοῖς τε καὶ συριακοῖς, ἐνὶ δὲ λόγῳ καὶ ἀνατολικοῖς, μεταξὺ δεκάτου τε καὶ ἐνδεκάτου περιεθρυλοῦντο αἰῶνος, δύναται πάντως οὐκ ἀπιθάνως ὁ κώδιξ καὶ μεταγενέστερος τῆς δεκάτης εἶναι χρονικῆς ἑκατοντάδος.

Ἐἴτε δ' οὕτως εἴτ' ἄλλως τὸ πορισθὲν ἀπὸ τοῦ χρόνου τῷ Θεαργίῳ ἐπιχείρημα παντάπασιν ἄχρηστον μεμένηκεν. Αὐτὸς γὰρ ὁ λατῖνος θρύλος ἰδίαις αὐτῶν ἐρεῦναις εὐρέθη οὐχὶ μοναδικὸς ὢν, εἰς δὲ μᾶλλον τῶν οὐκ ὀλίγων, πάντων μὲν ἄλλοια λεγόντων, χρήσιμον δ' οὐδὲν ἀπὸ ἐπόψεως ἐγκρυπτόντων ἱστορικῆς. Οὐδὲ παράδοξον τοῦτο, τῶν ἑλληνικῶν ὡσαύτως θρύλων αὐτοῖς ὁμοίαν προβαλλομένων ἡμῖν ἀσυμφωνίαν· καὶ γὰρ ὁ μὲν Νικηφόρος πονηθεὶς τῷ Ξανθοπούλῳ τὴν Ἀκαθίστου γένεσιν εἰς τοὺς χρόνους Ἡρακλείου μετάγει, ὁ δ' ἐν τῷ χρονικῷ τοῦ μοναχοῦ Γεωργίου εἰς τοὺς Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, ὁ δὲ παρὰ Δοσιθέῳ τῷ Ἱεροσολύμων ἄγνωστον ἔθεν θησαυρισθεὶς εἰς τοὺς Γερμανοῦ 1-ου τοῦ πατριάρχου. Κατ' οὐδὲν ἄρα κἀντεῦθεν τὸ τοὺς ἐμοὺς νῦν ἀπασχολοῦν ἀναγνώστας θέμα προώδευσεν ὁ Θεαργίῳ.

Ὁ δὲ Placido de Meester εἰς ἓν μεθοδικῶς ἐνώσας ὁ τι περὶ Ἀκαθίστου συνήθροισε καὶ τινα τούτοις πρὸς τὸν τῆς τελετῆς ἀναφερόμενα τρόπον αὐτοῦ προσθέμενος οὐδὲν ὡσαύτως ἀπέδειξεν· ἔξεστι δὲ λέγειν, ὅτι καὶ θετικῶς ἢ πιθανῶς οὐδέ τι ἐφανέρωσεν εἰς διάκρισιν τῆς αὐτῆς συμβάλλον γενέσεως²). Καὶ γὰρ οὗτος ἐπὶ ταῖς τῷ Θεαργίῳ ἐσφαλμέναις, ὡς ἴσμεν, γνώμαις τε βασιίζεται καὶ τισιν ἐκουσίαις ἑαυτοῦ προλήψεσιν, ὧν δ' οὐσιωδεστᾶτη (ἢ τινι προστεθείσθω ἀπὸ τε Pitra καὶ ἐξῆς πολλοί γε κεκράτηνται) ἢ τούτου πίστις (εἰ καὶ λέγεται ὢν ὁ Meester λειτουργικῶς ἑλλην) εἰς εἰρμῶ δῆθεν ἐπὶ τῶν οἰκῶν ὑπαρξίν τοῦ Ῥωμανοῦ, δεχόμενος οἶονεὶ τοιοῦτον τὸ «Ἄγγελος πρωτοστάτης», συμπεραί-

1) M. Théarvic, *Autour de l'Acathiste* (Echos d'Orient, 1905, τ. 8, σ. 166).

2) Pl. de Meester, *L'Inno Acatisto*; studio storico-letterario. Roma 1905 (= *Bes-sarione*, anno VIII, σ. 9—16, 159—165, 252—257. Anno IX, σ. 134—142, 212—214).

νων δ' οὕτω κἀντεῦθεν τὸν πρῶτον παρ' Ἑλλησι γνωστὸν ἐκεῖνον ἐξ ἰστορίας (= παραδόσεως ἐκκλησιαστικῆς) κοντακίων εὐρέτην καὶ οἰκων¹⁾ μιμητὴν τουτ' αὐτὸ δῆθεν τοῦ Ἀκαθίστου· ὅπερ ἀμαθίας ἀμάρτημα κεφαλαϊῶδες. Διαμαρτυρηθεὶς δ' εὐκαίρως ἐγὼ αὐτὸς ἐναντίον τῶν τῷ σφαλερῷ τούτῳ τεχνικῷ χρωμένων ὄρφ²⁾ ἔκπληκτος εἶδον ἀδικαιολόγητον ὄθεν οὐκ ἠλπίζετο δυσπιστίαν³⁾, οὐ μέντοι καὶ παρ' ἀνδρὸς σοφοῦ, εἰς Πέτρος ὁ Νικῆτιν, τούτου νουνεχῶς τὸ ὄρθον τῆς ἐμῆς ἀναγνωρίσαντος διαμαρτυρίας⁴⁾. Ἐγὼ δὲ καὶ πάλιν τὸ πρᾶγμα τονίζω τοὺς τὰς δυνάμεις τε καὶ ῥοπὰς τῆν τε πρᾶξιν τῶν τεχνικῶν ἀγνοοῦντας τῆς ψαλμωδίας ὄρων παύσασθαι προτρέπων τῆς ὄρου χρήσεως εἰρμός (ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦ Proömium) ἐπὶ τε κοντακίων, οἰκων τε καὶ στιχηρῶν καὶ λοιπῶν ἐτέρων ἁσματιῶν⁵⁾, ἵνα μὴ παραχόρδως οὕτω συνεχιζῆται τό τ' ἀπὸ Pitra καὶ ἐξῆς τοῖς τε τοῦ Ῥωμανοῦ ποιήμασι καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ὕμνων συμβαῖνον ἐξ ἀγνοίας τεχνικὸν ἀδίκημα. Ταῦτα γὰρ φανερώς οὕτω, τῆς ψευδοῦς συμβαλοῦσης εἰρμού ῥοπῆς, φθορὰς ὄντως κακηγκάκως ὑπέστησαν, ἔτι τε νῦν ὑφίστανται εἰς οὕτως ἰλαρότητος μέτρον, ὡς τοὺς ἀπὸ τῆς σφαλερᾶς ὀρμωμένους ἀρχῆς, τῆς ἡγουν συγχύσεως τῶν ὄρων τῶν τεχνικῶν, εἰς ἔσθ' ὅτ' ἀηδεῖς συνιζήσεις ἢ λέξεων ἀλλοιώσεις ἐπ' ἀποδόσει τολμᾶν τῆς ὡς οἴονται χρηζούσης ὁμοτονίας τε τοῖς ὕμνοις καὶ ἰσοσυλλαβίας. Οὕτε γὰρ εἰρμός οὔτε προσίμιον λέγεσθαι ὁ δῆθεν ἐπιτέτραπται εἰρμός, ἀπλῶς δὲ οὕτω προστόμοιον τεχνικόν, μέλους παράδειγμα· οὔτε δὲ καὶ προγενέστερον αἰῶνος χρῆ τοῦτο οἰεσθαι τοῦ ἔκτου, ἦν ἐφ' ὕμνοις εὐρηται τοῦ Ῥωμανοῦ, οὐδένα τούτου ποτὲ εἰ μὴ ἑαυτὸν καὶ μόνον φανερώς ἀπομιμηθέντος. Ἡ δὲ εἰρμού τε μεταξὺ καὶ προσομοίου τεχνικῆ διαφορά οὐ μικρὰ ἀπὸ τε ῥυθμικῆς καὶ μελικῆς ὄψεως· ὁ μὲν γὰρ εἰρμός τῷ ἁσματικῷ μόνῳ προσήκει κανόνι, εὐρεμα, καθάπερ ἴσμεν, τῶν πρώτων ὄν κανόνων ποιητῶν, μάλιστα δὲ Κοσμά τε καὶ τοῦ Κρήτης Ἀνδρέου, οἱ λόγοις ἡμῖν ἀγνώστοις ἐπι ἀρχῆθ' ἔν πως ἀνισοσύλλαβον εἰρμόν τροπαρίῳ συνετίθεντο τῷ εἰρομένῳ· ὁμῶς δ' ἀπὸ τοῦ Δαμασκόθεν Ἰωάννου τελείως καὶ οὗτος ὑποτέτακται ὁμοτονία τε καὶ ἰσο-

1) Ἴδε H. Delehaye, Synaxarium Ecclesiae Cpolitanae, σ. 95 Νικηφόρου Ξανθοπούλου Ἑρμηνεῖα εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκτωήχου. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1862, σ. 127 — 128. Ἀ. Π.-Κεραμεύς, Mitteilungen über Romanos (Byz. Zeitschr. 1893, τ. 2, σ. 599—605).

2) Deutsche Literaturzeitung, 1902, σ. 407 κέ.

3) Πρβλ. P. Maas ἐν τῇ Byz. Zeitschrift, 1906, τ. 15, σ. 339.

4) В. Васильевскій и П. Някитинъ, Сказанія о 42 аморійскихъ мученикахъ Ἐν Πτόλει 1905, σ. 264.

5) Περὶ τοῦ σοβαροῦ τούτου θέματος δις ἄλλοτε ἔγραψα. Ἴδε τὰ περὶ τῶν μελωδῶν Ἀναστασίου καὶ Ῥωμανοῦ ἄρθρα μου ἐν τῇ Νέῃ Ἡμέρᾳ, 1902, ἀριθ. 1422, 1423, 1438, 1439.

συλλαβία. Είρμούς οὐδὲν ἤττον πάντες μὲν ὀλίγου δεῖν οἰκείους οἱ μέχρι δεκάτης χρονικῆς ἐποίουν ἑκατοντάδος ὑμνωδοί, οἱ τούτων δ' ὕστεροι τοιούτους ἀπ' ἐκείνων ἐκλεκτικῶς δανείζεσθαι προηροῦντο. Ἀπὸ Δαμασκηνοῦ τοίνυν κανόν' αὐστηρόν ὁ εἶρμος ἔχειν ἴδιον ὠρίσται τοῖς ὠδῆς τινος τροπαρίοις ἀρμοζόμενος μελικῶς τούτοις εἰς ἀκρίβειαν ἰσοσυλλαβεῖσθαι τε καὶ ὁμοτονεῖσθαι· οὐ δὲ τινος ὠδῆς μέλη τῆς ἀκριβείας στέρονται, λογικῆς ἐκεῖ ἡ αἰτία συνιζήσεως ἢ τοῦ κειμένου φθορᾶς. Τὸ δὲ προσόμοιον διαφόροις μόνον τοῦ κανόνος ἄσμασιν ἐξὸν προσαρμόζεσθαι (κοντακίῳ, οἰκοῖς, στιχηρῷ, δοξαστικῷ, καθίσματι κέ.), κοινόν οὐδὲν ἤττον τῷ εἰρμῷ τὴν ρυθμικὴν ἔχουσι καὶ τονικὴν οὐχ ὁμοιότητα, μᾶλλον δὲ τὴν προσομοιότητα· τελεῖ μὲν ὡς εἶπεῖν καὶ τοῦτο τὰ μελικῶς ἴδια τῷ εἰρμῷ, ξένον μέντοι τῷ τούτῳ προσομοίως ἀδομένῳ· τούτου δ' ἐξαιρέσεις ἔλλογος τοῖς παλαιτέροις εὔρηται ὑμνωδοῖς, οἱ κατ' ἔθος οἰοεῖ μελισται τὰ οἰκεία ἔπη ποιοῦντες αὐτόμελα τούτων τὸ μέλος αὐτοῖ οὔτοι τισὶν ἑτέροις οἰκείοις ἤρμοζον ὁμορρούθμοις. Ἔστι τοίνυν μελωδίας παράδειγμα, οὐχὶ δὲ μιμήσεως τὸ προσόμοιον τύπος, οὐ τὸ μέλος ὁ ψάλλον τῷ ἄσματι ἀρμόζει τῷ εἰρομένῳ, τεχνικῶς οὕτω τῷ *super* τῆς λατινίδος ἀντιστοιχοῦν ποιήσεως (= *secundum, sur l'air*)· τούτο δ' οἱ τῶν μουσικῶν βίβλων γραφεῖς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς ἐκφέρουσι κώδιξιν ἐπιτόμως (πρ, πρὸς, πρὸς τὸ) οὐχ εἰρμόν οὕτω νοοῦντες, ἀλλὰ τέχνης αὐτοῖς ἐπιτεταγμένον ὄρον, τὸν τοῦ προσομοίου. Ὡσπερ δὲ τὸ λατινικόν εἶπεῖν καθόλου *super* οὔτε τὸν ποιητὴν αἰεὶ τοῦ φαλλομένου φανεροῖ, οὔτε τὴν ἐν τούτῳ συλλαβικὴν ἀκριβειαν, οὕτω καὶ τὸ πρὸς ἢ προσόμοιον, τοῦ μελιστοῦ καὶ συνθέτου ὑμνων παντελευτέρου ὄντος μέλη ἴδια ἢ ξένα μιμεῖσθαι· οὐ γὰρ τὴν ἐν τῷ κατ' αὐτὸ φαλλομένῳ προσαίτεται ἰσοσυλλαβίαν, ὡς ἡ πολλῶν οἰωνόγητων παραβολὴ τοῖς οὕτως εἰρμένοις τούτοις δείκνυσι προσομοίους· πρόχειρον δὲ παράδειγμα οἱ πρὸς Ἰωσήφ τὸν σῶφρονα κείσθωσαν οἰκοῖ τοῦ Ῥωμανοῦ, τῆς τοῦ «Ἄγγελος πρωτοστάτης» συλλαβικῆς ἐστερημένοι ἰσότητος. Περιέσταται μὲν οὖν ἡ τοῦ προσομοίου ῥοπή ἐν τῷ προσομοιώσεως ὡς ἔγγιστα τῆς αὐτοῦ μελωδίας κύκλῳ (δι' ὃ καὶ προσόμοιον οὐχ ὁμοιον κέκληται) τῶν μὴ ἰσαριθμῶν συλλαβῶν ἀφιεμένων οὕτως ἀπολελυμένως τῇ τοῦ ἄδοντος ἐμπειρίᾳ τε καὶ ἰκανότητι· ὁ γὰρ μαῖστωρ ἢ δομῆστικὸς εἰς ἀρμονίας συγκράτησιν ἐλεύθερος, ἐλλείψεως μὲν οὔσης συλλαβῆς μιᾶς ἢ καὶ πλειόνων, δευτερώσει ταύτην ἢ τριτώσει τῆς φωνῆς ἐν τῷ ἄδειν ἀναπληροῦν, ἢ τῇ τοῦ τόνου μῆκύνσει, μιᾶς δὲ ἢ πλειόνων περιπτευσούσης, τὴν συνιζήσει φύσει λέξιν ὑποταπτομένην, οἷον θεός = θεός, υἱός — γυιός, τεχνικῶς ὡσαύτως συνιζάνειν.

Οὕτος ὁ ἐπ' οἰκοῖς προσομοίου σκοπὸς ἢ κοντακίος Ῥωμανοῦ· ὡς

ἀμάρτημα δ' οὐχ ἦττον λογιζέσθω καὶ τὸ ζητεῖν τινὰς ἀπὸ τούτου λύσιν τῆς τῶν ὕμνων χρονίας τῇ συνδρομῇ τῆς ῥήτρας ἤχος δεῖνα· ἡ γὰρ ὀκτωηχία τῶν ἐν αἰῶνι τῷ ὀγδόῳ τῆς ψαλμωδίας ἀναμορφωτῶν σωτήριον γεγονῦτα τοῖς ὕστερον εὔρεμα τοῖς χρόνοις ἦν τοῦ Ῥωμανοῦ παντάπασιν ἀπρακτος ἢ ἄγνωστος· ὅ τι δ' ἀπὸ τούτου σέσωσται τῶν ἡμερῶν μουσικῆς τῆς λειτουργικῆς ἐκ παραδόσεως, ζητητέον εἰκότως ἐν τῇ μέχρι σήμερον πράξει συνεχῆ μεταδιδομένη μελωδία τῇ ἰδιόμελος ἢ αὐτόμελος κεκλημένη (ἥς ἀπείρους ἀπὸ τ' ἐνάτου καὶ ἐξῆς αἰῶνος κώδικας ἔχομεν εὐτυχῶς) τῶν τε προσομοίων, ἀντιφώνων, αἰῶνων, στίχων, ὕμνων, χερουβικῶν, ἐωθίνου, ἐσπερινῶν τε καὶ ἐπιλυχνίου. Οἱ τοίνυν ἐφ' ὕμνοις δεδηλωμένοι Ῥωμανοῦ ὀκτάριθμοι ἦχοι προσθῆκαι τοῦ ὀγδοοῦ εἰσὶν αἰῶνος, οὐδὲ τῶν ὕμνων ἐξαιρουμένων, οἱ προσόμοιον ἑτέρους τινὰς κέκτηνται τῶν τοῦ Ῥωμανοῦ. Καὶ ὡς μὲν οὗτοι ἐφ' ἡμέραις αὐτοῦ τούτου τεχνικῶς ἐμελωδοῦντο, πάντως ἠγνόηται, οὐδὲ καὶ μικροῦ τινος τῶν αὐτοῦ χρόνων μεμουσουργημένου περισωθέντος ἡμῖν δείγματος· χρεῶν δ' οὐδὲν ἦττον ἡμᾶς τοὺς τῆς ὀκτωηχίας ὀργανωτάς ἀκριβεῖς εἰκάζειν τοῦ παλαιοῦ μέλους ἀρχῆθεν φύλακας γεγονότας, ἀρμοστάς τε τούτου τοῖς ἐκείνου ὕμνοις ἀσφαλεῖς ἐπικουρία τῶν νέων τονικῶν τῆς ὀκτωήχου τέχνης σημείων, μέλος μὲν οὕτως, ᾧ Ῥωμανὸς ἀρχῆθεν ἐκέχρητο, πιστῶς διαφυλάξαντας, παραδόσει δ' ἀδιακόπως καὶ ταύτῃ μέχρις ἡμῶν ἐμπράκτω τῇ τῶν Ἑλλήνων παραπέμφαντας Ἐκκλησίᾳ. Ἐπεὶ δὲ τέλος αὐτὸς ὁ Ῥωμανὸς τὰ ἑαυτοῦ πάντα ποιήματα συνέθετο αὐτόμελα, δίκαιον πρῶτον τοῦτον λογιζέσθαι εὐρέτην τε καὶ προσαρμοστὴν τοῦ ὄρου προσόμοιον· δῆλον δὲ τοῦτο τῷ μέλει ὕμνων αὐτοῦ ἱκανῶν, ὃ δανεισάμενος ἤρμοσε προσομοίως ἄλλοις τισὶν ἰδίους (καὶ τούθ' ἐνεκεν ἐκεῖνο ἐπιφέρεται τούτοις ὡς προσόμοιον), σκοπὸν θέμενος δεῖξαι ὡς χρῆ ταῦτα ἄδεισθαι· τούτων γὰρ ἅπαξ τοῦ ἔτους ἀδομένων, δυνατὸν ἦν τὸ μέλος εἶναι τοῖς ψάλταις δυσμνημόνευτον. Νουνεχῶς γοῦν οὕτως ὁ Ῥωμανὸς ὅ τι τῶν ἑαυτοῦ λειτουργικῶς ἤθετο συνεχέστερον, τῆς μελωδίας ὡς εἰπεῖν κοινῶς ἐν τοῖς ναοῖς τοῖς τε ψάλταις καὶ τῷ λαῷ γινομένης ἐντεῦθεν εὐμνημονεύτου, τούτου τὸ μέλος, τῷ προσομοίου χρώμενος ὄρω, προσήρμοξε τῷ σπανίως ἢ ἅπαξ τοῦ ἔτους ψαλλομένῳ ὕμνῳ. Καὶ ταῦτα μὲν ἄλλοις· ἃ δὲ προσόμοια τοῖς Ῥωμανοῦ ὕμνοις ἐπιφερόμενα οὐ τούτου ἔργα εἰσὶ, ξένα δὲ τινὰ καὶ ποιητοῦ μεταγενέστερα, πεποιημένα μέντοι μιμήσει τῶν ἐκείνου προσομοίων, προσθῆκας ἡμᾶς δεῖ ταῦτα λέγειν σφόδρα νεωτέρων χρόνων, τῆς πρακτικῆς οὕτω βιασάσης ἀνάγκης τοὺς ψάλτας ἐπομένους τῷ τοῦ Ῥωμανοῦ παραδείγματι μετακαλεῖν τὴν ἐκείνων δυσμνημόνευτον μελωδίαν ἑτέρῳ τινὶ κοινοτάτου μέλους προσομοίῳ· παράδειγμα δὲ ὁ τοῦ ἔτους εἰς Ἰωσήφ ἀδόμενος ἅπαξ τοῦ Ῥωμανοῦ ὕμνος, τῇ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ, ὃς

τούθ' ἔνεκα φύοει τοῖς εἰς ἅσιν κεκλημένοις δυσμνημόνευτος. Τούτου μέντοι τὸ μέλος διὰ λειτουργικὴν ποτε χρεῖαν μιμητὴν εἶχεν εὐρών τὸν τοῦ Ἀκαθίστου ποιητῆν· τοῦ δὲ μέλους αὐτοῦ κοινοτάτου αὐθις ἔκτοτ' ἀποβάντος (καὶ γὰρ μέρος ὁ Ἀκάθιστος ἡμερινῆς ἐν μοναῖς τε καὶ ναοῖς οἰκίαις τε παντὸς ἐσπερινῆς προσευχῆς), ὤρισαν οἱ ψάλται ἐν τοῖς κοντακαρίοις ἰδίᾳ τοῦτ' αὐτὸ σημαίνεσθαι, ἵνα καὶ τὸ τοῦ Ῥωμανοῦ δυσμνημονέουτου μελωδίας προσομοίως ἄδηται τῷ «Ἄγγελος πρωτοστάτης» τοῦτο δ' οὐδαμῶς δύναται συνθέτην αὐτὸν ἔχειν τὸν Ῥωμανόν· τὸ γὰρ ἄσχετον ποιητοῦ προσομοίου καὶ ποιήματος Ῥωμανοῦ ἕτερα τιν' αὐτοῦ τούτου μαρτυροῦσιν ἔργα· ἀλλ' ἵνα μὴ τὸν λόγον περιττῶς ὠδε μακρύνω, τὸ τῷ Σαββάτῳ μόνον παράγω τῆς Τυροφάγου (ἄπαξ δηλαδὴ καὶ τοῦτο ἐτησίως) ψαλλόμενον, οὐ τοῖς οἴκοις προσομοίον τὸ «Αὐτὸς μόνος ὑπάρχεις ἀθάνατος»¹⁾ ἐπιγέγραπται, ὁ πρῶτος δηλονοῦν οἶκος ὕμνου τινὸς Ἀναστασίου κυαίστορος ἐκτενεστάτου, γνωστοῦ τοῦ δεκάτου αἰῶνος ὕμνογράφου²⁾, ψαλλομένου δὲ παρ' Ἑλλησιν ἀπανταχοῦ καθ' ἐκάστην ἐπὶ τεθνεώτων, ἰδίᾳ δ' ἐν τοῖς μοναστηρίοις. Οὕτως οὖν ἀνάγκη καὶ αὐθις πρακτικῆ τούς ψάλτας τῶν χρόνων ἐβίασεν Ἀναστασίου, ὅπως καὶ τῷ τεχνικῶς δυσμνημονέωτῳ τοῦ Ῥωμανοῦ ἄσματι ἐκείνῳ τὸ πάγκοινον τοῦ «Αὐτὸς μόνος» μέλος ὀρίσῃσι τοῖς ἀντιγράφοις. Οἱ θέλοντες τοίνυν δυσπίστως τῆς περὶ εἰρμῶς σφαλερᾶς οὕτω γνώμης ἀντέχεσθαι κινδύνῳ ὑπόκεινται προφανεῖ ἢ τὸν Ῥωμανὸν εἰς τὸν δέκατον μετέμψυχον παραπέμφασθαι αἰῶνα, ἢ τὸν Ἀναστάσιον εἰς τὸν προτοῦ χρόνον ἐκείνου· τῇ δ' ἀληθείᾳ καὶ τοιοῦτον γραπτῶς ὑπὸ του διελαλήθη ποτὲ παραδοξολόγημα³⁾!

Ἡ μὲν οὖν τάσις τοῦ de Meester εἰς τὸ τοῖς ἄλλοτε περὶ τοῦ Ἀκαθίστου γεγραμμένοις μοι ἀντιλέξει κυρίαν πηγὴν τὴν σύγχυσιν τεχνικῶν ἱερομουσικῶν ἔχουσα ὄρων καὶ τῆς αὐτῶν διαφόρου μελικῆς ἐνεργείας ἀγνοίαν καὶ ῥοπῆς, οὐδεποσῶς ὡσαύτως τὸ περὶ χρόνου ἐκείνου σοβαρὸν ὄντως ὠφέλησε θέμα. Ἴνα δὲ μὴ τοῦ ἀνδρός τὴν εἰς ζήτησιν τῆς ἀληθείας ἐπαινετὴν ἀναστείλω τυχὸν σπουδὴν ἀκουσίως λεπτῇ τινι ἐτέρων αὐτοῦ πιστεῶν τε διαλύσει καὶ ἐλέγχων, τὸν περὶ τούτων λόγον ἐνὶ μόνῳ νῦν περαίνω παραδείγματι πρὸς κύρωσιν οὕτως, ὡς ἐγὼ πιστεύω, τῆς ἐμῆς τοῦ διὰ τὰς πλουσίας ἄλλως ὕλας χρησίμου αὐτοῦ πονηματίου δικαίας οἶμαι ἐκτιμήσεως. Ζητῶν γὰρ ὁ σεβάσμιος πατήρ de Meester ἀντικρουστικὰς τινὰς τῆς περὶ αἰῶνος ἐνάτου γνώμης μου ἀποδείξεις τὴν βοήθειαν καὶ ἄσμα-

1) Pitra Anal. σ. 44 κέ.

2) Α. Π.-Κεραμέως Ἀναστάσιος κυαίστωρ (Βυζαντινὰ Χρονικά, 1909, τ. 7, σ. 43—59 καὶ 276). Τοῦ αὐτοῦ Ὁ μελωδὸς Ἀναστάσιος (Νέα Ἡμέρα, 1902, Ἄριθ. 1422—3).

3) S. Pétridès, Les deux mélodes du nom d'Anastase ἐν τῇ Revue de l'Orient chrétien, 1901, σ. 444 κέ.

τικοῦ τινος ἐπικαλεῖται κανόνος εἰς τὴν Ἀκαθίστον ἡμέραν ἀπὸ τοῦ «Ἡρέ-
τισας» ἀρχομένου, ἀρχαιοτέρου δὲ (διὰ τὸ «αὐτὸς ἔφα» τοῦ Pitra) καὶ τοῦ
Κρήτης Ἀνδρέου· τὸν δὲ κανόνα τοῦτον εὔρε, λέγει, ὁ καρδινάλις ἐντὸς τινος·
σπανιωτάτης ἐνετικῆς Θεοτοκαρίου ἐκδόσεως¹⁾, ἀνωνυμον μὲν, ὁμῶς δὲ
κατ' ἐκεῖνον ποίημα Γεωργίου τοῦ Πισίδου. Παραδοξότατα δ' οὐχ ἦττον
καὶ ταῦτα· τοῦτο γὰρ τὸ Θεοτοκάριον, εἰ καὶ τοὺς κανόνας ἀνωνύμως
ἐνεῖχεν, ἀνακαθορθέν τε καὶ πρὸς κώδικας ἀθωνικοὺς Νικοδήμῳ τῷ Ναξίῳ
παραβληθὲν ἐπιμελῶς πολλάκις ἔκτοτε μετατετύπεται. Τί δ' ἔγνωμεν ἐν-
τεῦθεν; ὅτι ὁ κατὰ Pitra παλαιάτατος οὕτω κανὼν ἐστὶ ποίημα γνωστοῦ τοῦ
12-ου αἰῶνος ὑμνογράφου, Νικολάου τοῦ Κατασκεπηνοῦ²⁾, τοῦ καὶ βιο-
γράφου τοῦ ἐν ὁσίοις Κυρίλλου τοῦ Φιλεώτου³⁾!

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ σπουδαιότερ' ἄχρι τοῦδ' ἀντιλογήματα, τῶν
λοιπῶν ἢ ἐγγύθεν ἢ πρὸς τὸ ζητούμενον μακρόθεν σχετιζομένων, ἐν ἀβα-
σίμοις τέ τισι κυκλομένων ἀντιλήψεσι τε καὶ ὑποθέσεσιν, ὡς τὸ νέον μου
δεῖξει τοῦ ὕμνου τοῦ Ἀκαθίστου μελέτημα· νῦν δ' ἀνά χεῖρας πρόσφατον
ἔχομεν περὶ τούτου καὶ τὸ τοῦ P. F. Krypiakiewicz⁴⁾, ὅπερ εἰ καὶ συντεθει-
μένον αὐθεντῶς πως, ἀπάσης τ' ἐν γνώσει τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέας ὕλης
τῆς εἰδικῆς, τῆς βιβλικῆς, λυπηρόν εἰπεῖν, ὡς αὐτὸς ἐγὼ τοῦτο κυκλού-
μενον ἀνωφελῶς εὔρον περὶ πράγματ' ἄστοχα, παντάπασι δὲ ἄδεκτα, τὰ
μέχρι νῦν ἀσφαλῶς περιλιμνασθέντα θολοῦντα δολερῶς, ἢ τὸ πιθανώτα-
τον διαλυτικῆ τινι ταῦτα μετοχετεύσει διαυγέστερά πως μᾶλλον ἀποκα-
θιστῶν. Κύριος δὲ τῆς τοῦ Κυρ. σκοπὸς τῆς ἐγγράπτου παραδόσεως, τῆς
ἱστορικῆς, τῶν αἰτιῶν τῆς τοῦ ὕμνου ποιήσεως τε καὶ συστάσεως ἰδίας
ἐν Κ/πόλει κινητῆς ἑορτῆς ἢ τὸ καδ' δύναιμι ἐκμηδένισις. Παραδόξως ὁμῶς
ἠτύχησεν ἐν ταύτῃ, ὡς τὰς ἑαυτοῦ μαρτυρίας περιορίσας ἀπλῶς μόνον
ἐντὸς μονοπροσώπων ὑποθέσεων τε καὶ διαλογισμῶν κύκλου, πιθανοδέκτων,
ὡς φαίνεται, τούτῳ αὐτῷ καὶ πρὸς κοινὸν δῆθεν ἐτοιμῶν ἀσπασμόν. Κατ'
αὐτὸν οὖν ὁ ὕμνος ἔχει ἀναμίκτως ἐν ἑαυτῷ τῆς τε τοῦ Λόγου σαρκώ-
σεως καὶ τῆς αὐτοῦ μητρὸς ἐγκώμια τὴν ἐκείνου οὕτως, ὡς λέγει, μακρὰν
ἀφ' ἑαυτοῦ παλαιότητα μαρτυροῦντα· διὸ καὶ καρπὸν τοῦτον ἀναγκάζεται
τῆς ἀρχαίας λογιζέσθαι Ἐκκλησίας οὐχ ὡς ἐπὶ σκοπῷ λέγεται ἐξιδιασμένου
τινὸς ἑορτασμοῦ τοῦ τῆς Θεοτόκου εὐαγγελισμοῦ πεφορημένον, μάλιστα δὲ
τούναντιον τοῦ ταύτης υἱοῦ, τῆς αὐτοῦ σαρκώσεως, ἄλλως δὲ τῶν αὐτοῦ γε-

1) Πρόχειρος ἔκδοσις ἢ τῆς Ἐνετίας ἔτους 1888.

2) Πρβλ. Θεοτοκαρίου σ. 79, 98, 121.

3) Μ. Γεδεών ἐν τῷ ἀρχαιολογικῷ παραρτήματι τοῦ ἐν Κ/πόλει Ἑλλην. Φιλολογ.
Συλλόγου, τ. κδ'-κς', σ. 98—104.

4) De Hymni Acathisti ἐν τῇ Byz. Zeitschrift, 1909, τ. 18, σ. 357—382.

νεθλίω. Παντί μέντοι δήλον τὸ τῆς πείρας ταύτης ψευδές, τοῦ ὕμνου νύξιν φανεράν τῆς τῆ Θεοτόκῃ ποιουμένου εὐαγγελίας, τῆς τε τοῦ τόκου ταύτης καὶ τῆς εἰς Αἴγυπτον φυγῆς καὶ τῆς Ὑπαπαντῆς, τῆς τε Σταυρώσεως καὶ τῆς Ἀναστάσεως, τὸ δὲ πλεῖστον εἰς αἶνον τῆς ἀπειράνδρου κυκλουμένου, ἀπ' αὐτῆς τε ταύτης ἀρχομένου καὶ θερμῆ λήγοντος πρὸς αὐτὴν αὖθις ἰκεσία, ὡς ἔχειν τὸν ποιητὴν πρόθεσιν κυρίαν συμβάν τι ταύτης εὐεργετήριον ἐξόχως ὑμνῆσαι· τοῦτο δ' ὑπαινίττεται ἐν τῷ τοῦ ὕμνου κεφαλαίῳ, ἐν τῷ μελικῶς θαυμασίῳ ἐκείνῳ κοντακίῳ, οὗ τὴν μυστικὴν ἔννοιαν ἡ παλαιατὴ τυπικὴ τῆς Ἐκκλησίας ῥήτρα βοῶσα οὕτως ἐρμηνεύει· «Τῷ Σαββάτῳ μετὰ τὴν μέσσην ἐβδομάδα σύναξις ἐπιτελεῖται τῆς παναγίας ἀχράντου δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἐν τῷ σεβασμίῳ αὐτῆς οἴκῳ τῷ ὄντι ἐν Βλαχέρναις, τῆς παννουχίδος ἀπὸ ἐσπέρας τελουμένης, ἐν ἣ εὐχαριστίαν αὐτῇ ἐξ ὅλης καρδίας προσάγομεν ἀνδ' ὧν ὑπὲρ πᾶσαν ἐλπίδα τὴν δουρικὴν ταύτην πόλιν ἐκ τῶν ἅμα κατὰ καιροῦς κυκλωσάντων ταύτην περσικῶν καὶ βαρβαρικῶν κινδύνων ἐλυτρώσατο»¹⁾. Ὁ τι δὲ οὕτω πράξει τὴν ἐκκλησίαν ἐβίασε, νοεῖν σαφῶς δίδωσι τὸ τῆς Ἀκαθίστου πρωτότυπον ἱστορικὸν συναξάριον, ὅπερ ὁ χαριεὶς Θεογυγιε ἀριθμητικῶς τινὶ καὶ πῶς ἰλαρῶ τρόπῳ συνήθους ὡσπερ εἰκόν' ἀποδειξάει πανηγυρικῆς ἐτόλμησεν ὁμιλίας· ἀλλ' ἡ μὲν τοῦ συναξαρίου τῶν στίχων ἀφελῆς ἀπαριθμησις τὴν μαθηματικὴν τοῦ ἀνδρὸς πείραν σόφισμά τε καὶ παίγιον ἀπαλῶς ἐνεφάνισε παιδίῳ ἀρμοζόμενον²⁾. Τοῦτο γὰρ τὸ δῆγμα, αὐτὸς τε ὁ ὕμνος ὅλος, ἢ τε τῆς Ἐκκλησίας λειτουργικὴ ῥήτρα τελετὴν ἀφ' ἐαυτῶν μαρτυροῦσιν οὐχ ὠρισμένην τινὰ τῶν κοινῶν δεσποτικῶν τε καὶ θεομητορικῶν, τοιαύτην δὲ μᾶλλον θεομητορικὴν ἰδίαν κινήτην τε καὶ ἐνιαύσιον, κυμαινομένην μὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς Τεσσαρακοστῆς, πολλάκις δ' οὐ σπανίως ἡμέρα συμπίπτουσαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ³⁾· σκοπὸν δὲ κύριον ἔχει τὴν ἀπὸ τῆς Πόλεως ἀπόδοσιν τῆ Θεοτόκῃ εὐχαριστιῶν δι' ἃς ἐκείνη παρέσχετο ἐν διαφόροις χρόνοις εὐεργεσίας, λυτρώσεις αὐτῆς ἀπὸ σφοδρᾶς βαρβάρων κυκλώσεως, ἐν οὕτως, ὡσπερ τότε, οὕτω καὶ ἐν τῷ πρῶτῳ χρόνῳ τετέλεστο, κινδυνεύουσης δὴ αὖθις ὁμοίως, σῶση κατὰ πολιοῦχος ἀρχῆθεν προστάτις τῆ ὀξυτάτῃ αὐτῆς ἀρχιστρατηγία. Οὗτος ὁ μόνος σκοπός, δι' ὃν ὁ ὕμνος ἐποιήθη· καὶ παρῆλθε μὲν θαύματι ταύτης ὁ κίνδυνος εὐτυχῶς, ἢ δ' Ἐκκλησία Κπόλεως δικαίως ἐκτοτε ἰδίαν κινήτην ὠρίσεν ἐτήσιον

1) Ἀ. Π.-Κεραμεύς, Ὁ Ἀκαθίστος Ὑμνος, σ. 39.

2) Ἴδε Ἀ. Π. Κεραμεύς, Ὁ πατριάρχης Φώτιος καὶ ὁ Ἀκαθίστος Ὑμνος, σ. 4—10.

3) Ἐν τοιαύτῃ συντυχίᾳ τὰ λειτουργικὰ τυπικὰ διατάττουσιν ἰδίαν ὕμνικὴν τάξιν, ἧς ἱκαναί διαφόροις ἐν τοῖς κώδιξιν ἔχουσαι κατακεχωρισμέναι εἰσὶν ἐν τῷ νέῳ περὶ Ἀκαθίστου μελετήματι.

εορτήν, ἐν' εἰς τὸ ἐξῆς ἡ Πόλις αἰνῆ τὴν Θεοτόκον ἐφ' αἷς συλλήβδην ἐφόδοις καὶ τότε καὶ ἐν χρόνοις προτέροις μερίμνη ταύτης πολιουχικῆ σέσωσται ὑπερφυῶς. Προαπέδειξα δὲ πρότερον ἄλλοτε, ὅτι τῆς Ἀκαθίστου ἡ πρώτη τελετὴ ἐορτῆ συμπεσοῦσα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ (860) τὴν Ἐκκλησίαν ἐβίασεν ὀρθὸν διαγινῶναι εἰς τὸ ἐξῆς ἄδειν ἐν ταύτῃ τὸ κεφάλαιον τοῦ ὕμνου, τὸ κοντάκιον, τῶν δὲ οἰκῶν αὐτοῦ τὸν πρῶτον, ἐν ᾧ τὸ μυστήριον ἰδίᾳ τοῦ εὐαγγελισμοῦ πρὸς τὴν Θεοτόκον εὐφυῶς ἐδογματίζεται· τὴν δ' ἀκάθιστον ἡμέραν διακινήσιμον εἶναι, προηγουμένην ἢ μεθεπομένην τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, οὐ λειτουργικῶς ἢ ἡμέρα καὶ τῇ μεγάλῃ συμπίπτει ἐβδομάδι καὶ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα, τῇ φυσικῇ συμπαρασύρουσ' ἀναλογία καὶ τὴν τῆς Ἀκαθίστου, ἢ συμβαίνει πλειστάκις συνταυτίζεσθαι καὶ τῇ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα, ὅτε μιᾶ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τρεῖς συνενοῦνται ἐορταί. Πλὴν ἀλλ' εἶθ' οὕτως εἰτ' ἄλλως ὠρίσται παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, τῆς Ἀκαθίστου τῷ Εὐαγγελισμῷ ἢ τῷ Πάσχα συμπιπτούσης, σὺν τοῖς αὐτῶν τούτων ὕμνοις καὶ τὸν ὄλον ἄδεσθαι ἀκάθιστον ὕμνον¹⁾.

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ἢ δ' ἐτέρα τοῦ Κτηρ. γνώμη, ὅτι τὸ κοντάκιον «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ» ξένον τι δῆθ' ἐστὶ τῷ ὕμνῳ τῷ Ἀκαθίστῳ, οἰοεὶ τις τούτῳ νέα προσθήκη, φανερώς μὲν ἀπὸ τοῦ Θεοργίου εἰληπται. Οὗτος μὲντοι τὸ περὶ τούτου γνωμάτευμά πως ἀφελῶς ἐν ἑαυτῷ μεμορφωκῶς ἀμάρτυρον καταλέλοιπεν· ὁ δὲ τοῦτο νῦν αὐτόθεν δανεισάμενος τὴν οὕτω λαμπρῷ συναισθανθεὶς ὕμνῳ κεφαλαιώδῃ ἔλλειψιν, τὴν τοῦ κοντακίου, τὸ μὲν ἤδη γνωστὸν κοινῇ τε παραδεδεγμένον, τοῖς παλαιάτοις τε πᾶσι κώδιξι μεμαρτυρημένον ἐς ἄδου πως τολμηρῶς ἀπερρίψατο, ἀντὶ δὲ τούτου ἄλλο τι τῷ ὕμνῳ διδόναι λογισάμενος ἀφ' ἑαυτοῦ θαυμαστῶς πως εὔρε τὸ ἀπὸ τῶν λέξεων «Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς» ἀρχόμενον, λῆγον δ' εἰς τὸ «Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε», ἐφύμνιον, ὅπερ ὁμοίον τῷ τοῦ Ἀκαθίστου· διὸ καὶ τοῦτο προσάγει τολμηρῶς (πῶς γὰρ οὐ τῇ χώρᾳ τοῦ ὕμνου παρασκευῆς ἄνευ εἰσβαλῶν;) ὡς τι ὄπλον ἰσχυρόν, ἀγνοῶν πάντως, ὅτι τάρχηθεν ἀληθῆ τοῦ Ἀκαθίστου ἐφύμνια καθαρῶς εἰσὶν ἔτι ἀπροσδιόριστα, ἅτε δὴ τῶν ἀντιγράφων ἔξω τοῦ «Ἀλληλουῖα» χρωμένων ἀναμίκτως τῷ τε «χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε», καὶ τῷ «χαῖρε, ἡ κεχαριτωμένη», ὅπερ κἀν τῷ κοντακίῳ οὕτως εὔρηται· ἐγὼ δὲ τοῦτο μᾶλλον οἶμαι γνήσιον τοῦ Ἀκαθίστου ἐφύμνιον· ὁ ποιητὴς γὰρ φαίνεται μοι προκρίνας ἀρχῆθεν ὡς ἐφύμνιον αὐτὸν τὸν ἀληθῆ τοῦ ἀρχαγγέλου χαιρετισμόν (Λουκ. α', 20). Ἐνὶ δὲ λόγῳ δέχε-

1) Ἴδου μία τῶν παλαιτέρων διατάξεων· «Δεῖ γινώσκειν, ὅτι εἰ τύχη ἢ μνήμη τῆς Θεοτόκου τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῆς Ἀκαθίστου, ὀφείλει ψάλλεσθαι εἰς τὴν παννυχίδα κανὼν τῆς Ἀκαθίστου καὶ τὰ τριψῆδια εἰς τὴν ὥδην αὐτῶν, καὶ ἀπὸ ζ' ὥδης ὀφείλουσι ψάλλεσθαι οἱ ἱεῖς οἰκοὶ καὶ εἰς τὸν ὄρθρον ἀπὸ ζ' οἱ ἕτεροι ἱεῖς». Α. Дмитриевскій Τυπικά, σ. 431.

ται σπεύδων ὁ Κρυρ. παραδόξως οὕτως ὡς γνήσιον κοντάκιον τοῦ Ἀκαθίστου τὸ ὅλως ἄσχετον πρὸς τοῦτο αὐτόμελον καὶ τεχνικῶς, ὡς ῥηθῆσεται, τροπάριον καλούμενον, τὸ «Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς», λέγων ὡς ἐν τισί τε κώδιξι καὶ ἐκδόσεσιν οἱ ἐκείνου οἴκοι κοντάκιον οὐ τὸ «Τῆ ὑπερμάχῃ» δεικνύασι. Τῶν μέντοι ἀνυπάρκτων τούτων ἐκδόσεων μίαν μόνην προβάλλει, τὴν τοῦ Ἄλδου (1501), μὴ προλογισάμενος ὡς εἰκός, ὅτι αὐτὸς πάντως ὁ Ἄλδος ἔπραξέ τι αὐθαίρετον ὧδε· τῶν δὲ κωδίκων οὔτινας, ἓνα δὲ μόνον αὐθις προβάλλει, αὐτῷ μὲν ἄγνωστον, γνωστὸν δὲ τῷ Gardthausen, ὃς τὸν κώδικ' ἀτελῶς ὡς ἔτυχε περιγραφάμενος (Σιναϊτικὸς 1004, αἰῶνος 16-ου!) ἐδήλωσε καὶ τὸ «Κοντ(α)κ(ιον) ἦχος πλάγιος δ'» ἐν τούτῳ εὐρίσκεσθαι, τὴν ἀρχὴν δὲ διὰ τὸ βραχὺ πάντως ἐκείνου παραδραμῶν ἐσπευσμένως τὴν τοῦ οἴκου ἐπέδειξε, τὸ «Ἄγγελος πρωτοστάτης»¹⁾· ἄλλως δ' εἶπεῖν μετεωρίας τινὸς παραδρόμημα σύνθηδες συμβέβηκε τῷ Gardthausen. Μαρτυρία γοῦν οὕτω πίστεως ἀνάξια, ζητήμασι δ' ἐπιστημονικοῖς ἀνάρμοστοι, οὐδὲλως εἰς ἐκτομὴν τῆς τοῦ Ἀκαθίστου συντελοῦσι κεφαλῆς, ἀλλ' οὐδὲ καὶ δύνανται ἡμᾶς φανταστικαῖς ἢ αὐθαίρετοις ἐρειδομένους γνώμας εἰς παραδοχὴν ἀναγκάζειν τῶν πόθων παντὸς ἀδαοῦς τῶν ὄρων τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς.

Οὐδὲν ἤττον ὁ Kryriakiewicz τὸ Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς οἰόμενος εἶναι γνήσιον τοῦ Ἀκαθίστου κοντάκιον εἰς τὴν τούτου προβαίνει κατόπιν ἐπιβολήν, ἐπὶ λόγοις ἱκανῶς ἐρειδόμενος ἰλαροῖς· τοῦ δ' οὕτω φαντασιώδους κοντακίου τὸ σύνολον οὕτως ἔχει.

Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς * λαβῶν ἐν γνώσει
 ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ Ἰωσήφ * σπουδῇ ἐπέστη
 ὁ ἀσώματος λέγων * τῇ ἀπειρογάμῃ·
 «Ὁ κλίνας τῇ καταβάσει * τοὺς οὐρανους
 χωρεῖται ἀναλλοιώτος * ὅλος ἐν σοί·
 ὄν καὶ βλέπων ἐν μήτρᾳ σου
 λαβόντα δούλου μορφὴν
 ἐξίσταμαι κραυγάζων σοί·
 Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε».

Ὁ Κρυρ. ἐνταῦθα σημειοῦται λέξεις ὀκτὼ ὁμοίως κἀν τῷ Ἀκαθίστῳ εὐρημένας (γνώσει, ἀσώματος, ἀπειρογάμῃ, καταβάσει, λαβόντα δούλου μορφὴν, ἐξίσταμαι), ἃς ἀποδεικτικὰς ὑπὲρ τῆς ταυτότητος ἐκ-

1) V. Gardthausen, Catal. cod. graec. sinaiticorum. Oxonii 1886, σ. 217—218.

λαμβάνει τοῦ ταύτας γράφαντος καὶ συντάξαντος. Δῆλον ὅμως ἐνὶ ἐκάστῳ πάντα ταῦτα κοινολεξίας εἶναι δείγματα· αὐτὰς γὰρ ταύτας τὰς λέξεις μυριακίς οἱ ὑμνογράφοι λέγουσιν. Ἄπορον δ' οὐδὲν ἦττον, πῶς οὐ διέκρινεν ἐν αὐταῖς ἐκ τῆς Βίβλου δάνεια ὁ Κγρ. Τὸ γὰρ «ὁ κλίνας τῇ καταβάσει τοὺς οὐρανοὺς» τρισσάκις ἐν τῇ παλαιᾷ φέρεται Διαθήκῃ. Βασιλ. 2, κβ', 10 «καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη». Ὅμοίως ἐν Ψαλμ. ζ', 10. Καὶ πάλιν ἐν Ψαλμ. ρμγ', 5 «Κύριε, κλῖνον τοὺς οὐρανοὺς σου καὶ κατὰβηθι». Τὸ δὲ «λαβόντα δούλου μορφήν» ἐκ τῆς πρὸς Φιλιππησίους εἰληπται ἐπιστολῆς (β', 7)¹⁾, ἐνθα λέξεσιν ἐτέροις καὶ τὸ «χωρεῖται ἀναλλοιώτως ἐν σοί» συμφράζεται, ἦτοι «Ὅς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων --- εαυτὸν ἐκένωσε μορφήν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου γενόμενος καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. Τῇ δὲ χρήσει ταύτῃ τῇ βιβλικῇ χρῶνται πλειστάκις ὑμνογράφοι τε καὶ πατέρες, οἷον Βασίλειος Σελευκειᾶς λέγων· «Διὰ τοῦτο μορφήν ἔλαβε δούλου ὁ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων» κτλ.²⁾ Τὸ δὲ δόγμα τοῦτο πολυαριθμοὶ αἰρετικοῖς ἐφαρμόσιμον (οἷον Εὐτυχιταῖς, Νεστοριανοῖς, Μονοφυσίταις, Μονοθελήταις), οὐχὶ δὲ μόνον Ἀπολιναρισταῖς) πατέρες τε καὶ ὑμνογράφοι διαφόρως αὐθις ἐξέφερον. Ἰδοὺ προχείρως· «Πρὸς σὲ ὀρθρίζω... κενώσαντα ἀτρέπτως καὶ δούλου μορφήν ἐκ παρθένου φορέσαντα, Λόγε θεοῦ»³⁾. Καὶ πάλιν· «Πρὸς σὲ ὀρθρίζω... κενώσαντα ἀτρέπτως καὶ δούλου χειρὶ βαπτισθῆναι θελήσαντα, Λόγε θεοῦ»⁴⁾. Αἱ λέξεις ἄρα «χωρεῖται ἀναλλοιώτως ὅλος ἐν σοί», περὶ οὗ πολλὰ λέγει τὰ περιττὰ ὁ Κγρ., εἰσὶν οὐχὶ σπάνια. Ἀθανάσιος δὲ ὁ μέγας ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως κατ' Ἀπολιναρίου γράφει· «... σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, εἶδ' οὕτως παθόντα καὶ ἀναστάντα· ἵνα δὲ μὴ τις πάθος καὶ ἀνάστασιν ἀκούων ἀλλοιωσθῆναι τὸν θεὸν Λόγον ἐννοῶτο, τὸ ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον τοῦ υἱοῦ μετὰ κρίματος διορίζονται (= οἱ πατέρες)· οὗτοι δὲ (= οἱ Ἀπολιναρισταῖς) ἢ ἀλλοίωσιν τοῦ Λόγου φαντάζονται, ἢ δόκησιν τὴν οἰκονομίαν τοῦ πάθους ὑπολαμβάνουσι» κτλ.⁵⁾ Καὶ πάλιν· «ἵνα... ἐπὶ μὲν τῆς σαρκὸς τοῦ Λόγου τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον ὁμολογῶμεν, αὐτὸν δὲ τὸν Λόγον ἀτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον πιστεύωμεν, διότι αὐτός ἐστιν ὁ παθὼν καὶ μὴ παθὼν, τῇ μὲν θεικῇ φύσει ἀπαθὴς καὶ ἀτρεπτος καὶ ἀναλλοίωτος

1) Τοῦτο ἀπαντᾷ συνεχῶς ἐν τοῖς διαφόροις διαφόρων χρόνων ἐκκλησιαστικοῖς ἄσμασι, καὶ δὴ καὶ ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ (στ. 106)· «εἰ καὶ δούλου ἔλαβε μορφήν».

2) Migne τ. 85, σ. 482.

3) Εἰρημολόγιον. Βενετία 1888, σ. 99.

4) Αὐτόθι σ. 100.

5) Migne τ. 26, σ. 1096.

ων, τῆ δὲ σαρκὶ παθῶν»¹⁾). Καὶ πάλιν Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου ἀντιρρητικῷ²⁾: «Ὁ θεὸς ἐφανερῶδη ἐν σαρκί, ὡς ἂν δι' ἐκάστου μάθοιμεν τῶν εἰρημένων, ὅτι αἰετρεπτον ὄν τὸ θεῖον τῆ οὐσίᾳ καὶ ἀναλλοίωτον ἐν τῇ τρεπτῇ καὶ ἀλλοιουμένη γίνεταί φύσει, ἵνα τῷ ἰδίῳ ἀτρέπτῳ τὴν ἡμετέραν πρὸς τὸ κακὸν τροπὴν ἐξιάσῃται». Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας: «Τοιγαροῦν τὴν οἰκείαν εἰκόνα πολεμουμένην οἰκτεῖρας ὁ ποιητῆς καὶ θανάτῳ παραπεμπόμενος ἐκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη. . . οὐκοῦν τὴν κατάβασιν νοήσωμεν συγκατάβασιν· ἐκλινε τοῖνον οὐρανοὺς καὶ κατέβη καὶ παρθενικὴν ἐκλεξάμενος νηδὺν κόρης. . . . εἰσοικίζεται» κτλ.³⁾. Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἔχων αὐθὶς ὑπ' ὄψει τοὺς Νεστοριανούς: «ὅτι δὲ ἐστὶν ἀτρέπτος μὲν καὶ ἀναλλοίωτος παντελῶς ἢ τοῦ λόγου φύσις, ἀλλοιωτὴ δὲ παντελῶς ἢ γεννητὴ, καταδρῆσαι τις ἂν καὶ λίαν εὐκόλως»⁴⁾. Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανὰ προχειρῶς περὶ τοῦ ἀναλλοιώτους, ὅπερ ἄλλως οὐκ ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ εὔρηται. Ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν πολλοῖς ὕμνοις τὸ ἀναλλοίωτος σφόδρα σύνηδες. Ἄκουσον τὰ προχειρότατα ταῦτα εἰρμῶν ὀγδοῦ αἰῶνος: «Ἐξ ὄρους κατασκήνους δασέος (= τῆς Θεοτόκου), ἀναλλοίωτε, σαρκούμενος προσῆλθες». Ἄτερος εἰρμὸς: «. . . ὁ Ἀββακούμ. . . ἐβόα: Ἐξ ἀγίας παρθένου προελθεῖν, ἀναλλοίωτε, εἰς ἀνάπλασιν τοῦ πάλαι Ἀδάμ ἡυδόκησας»⁵⁾. Τὸ δὲ χωρεῖται (= ὁ ἀχώρητος) κοινότητον καὶ τοῖς παλαιοῖς καὶ τοῖς νεωτέροις πατράσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὕμνογράφοις. Ἴδε εἰρμὸν: «Σὲ τὴν ἄχραντον μητέρα καὶ παρθένον, τὴν τὸν ἀχώρητον Λόγον ἐν γαστρὶ χωρήσασαν. . . ὕμνοις μεγαλύνομεν»⁶⁾. Θεοτοκίον: «Ὡς ἀγνή καὶ ἄμωμος καὶ παρθένος τέτοκας τὸν. . . θεόν. . . ἀναλλοίωτον»⁷⁾. Καὶ πάλιν ἕτερον: «Παρθένε ἀγνή, ἐχώρησας θεὸν σωματικῶς τὸν ἀπερίγραπτον»⁸⁾. Καὶ πάλιν ἕτερον: «Ὡ θαυμάτων παραδόξων, πῶς ἐχώρησας θεὸν ἀχώρητον, θεοχαρίτωτε, τὸν σάρκα πτωχεύσαντα»⁹⁾. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Κυριακῆς τῶν Ἁγίων Πάντων αὐτὸς ὁ θεὸς βοᾷ: «Ἴδετε, ἴδετε, ὅτι αὐτὸς ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμα»¹⁰⁾. Περὶ δὲ τοῦ ὅλου, ὅπερ ὁ Κγυρ. οὐσιῶδες ἀπὸ δογματικῆς νομίζετο ὄψεως εἰς διάκρισιν τοῦ χρόνου τοῦ Ἀκαθίστου, λόγος ἐστὶ κατωτέρω.

1) Migne τ. 26, σ. 1112.

2) Migne, τ. 45, σ. 1128. Πρβλ. σ. 1172.

3) Migne τ. 75, σ. 1460.

4) Migne, τ. 75, σ. 1200.

5) Εἰρμολόγιον, σ. 36.

6) Αὐτόθι, σ. 120.

7) Πεντηκοστάριον. Βενετία 1890, σ. 123.

8) Αὐτόθι σ. 142.

9) Αὐτόθι σ. 154.

10) Αὐτόθι σ. 168.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἰδεῖν λείπεται, εἰ δικαιούται μεταβαπτίζειν ὁ Κρυρ. τὸ κατ' αὐτὸν προοιμιακὸν εἰς κοντάκιον. Ἐπίσθη δ' ὡς τοῦτο «genuinum (!) prooemium Acathisti» ἐντεῦθεν. Ἐν τινι ῥωμαϊκῇ, λέγει, τοῦ Ἀκαθίστου ἐκδόσει, ἣν ἔχω καγῶ, τὸν ὕμνον εὔρε μετὰ κοντακίων δύο¹⁾. ταύτης δ' ἐκδότης ὁ Δυρραχίου λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Ἰωσήφ Schiro, ὃς ἢ ἀγνοῶν ἢ ἀπλῶς οἰκεία προαιρέσει τὸ κατὰ τὴν τελετὴν τῆς Ἀκαθίστου ἐθίμως ψαλλόμενον πρῶτιστον τῆς ἀκολουθίας αὐτῆς ἀσματιον, τὸ τεχνικῶς τροπάριον τῆς ἡμέρας κεκλημένον (ἐκάστη γὰρ ἑορτὴ ἴδιον ἔχει τοιοῦτον, ἔξω τῶν ἐτέρων ὕμνων, οἷον στιχηρῶν, δοξαστικῶν, καθισμάτων, κανόνων καὶ λοιπῶν), παραλαβὼν συνήνωσε προτάξας ἄνευ τινὸς ἐπιγραφῆς τῷ κοντακίῳ (=Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ), παραλιπῶν οὕτως ἐν μοῖρα ἀχρήστων τοῖς αὐτοῦ ἀναγνώσταις τὰ μεταξὺ ἐκείνου τε καὶ τούτου μεσολαβοῦντα κείμενα. Τὸ οὕτω μέντοι προτιμηθὲν τροπάριον οὔτε λέγεται οὔτ' ἐπιτέτραπται προοίμιον (= κοντάκιον) καλεῖσθαι ἢ προεισαγωγικὸν τῷ Ἀκαθίστῳ ἄσμα· ἀλλ' οὐδ', ὡς ὁ Κρυρ. ἐθέλει, τὴν οὕτως εἰπεῖν κορωνίδα τῆς ὅλης ἀσματικῆς ἀκολουθίας σὺν τῷ προτεταγμένῳ τοῦ ἑσπερινοῦ σχηματίζει ἀπολυτικίῳ· αὐτὴ γὰρ αὐτὴ ἡ ἀκολουθία, πᾶσ' ἀνεξαιρέτως, ὀλίγων τινῶν οὔσα ἐτῶν μεταγενεστέρα (860—867) συμπληρωμένως Ἰωσήφ πεπόνηται ὑμνογράφῳ τῷ Σικελῷ (867—868) ἀπὸ Χερσῶνος ἀνακάμψαντι καὶ σκευοφύλακος τῆς Ἀγίας προβληθέντι Σοφίας. Τούτῳ γοῦν τῷ Ἰωσήφ δέον καὶ τὸ οἰκείον τῇ ἑορτῇ προσγράφεσθαι τροπάριον, τὸ «Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς».

Ἐπιπέσει δ' οὐ κοντάκιον τόδε, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπίσημα λειτουργικὰ μαρτυροῦσι βιβλία. Πρῶτον μὲν οὖν τὸ λειτουργικὸν παλαιὸν ἐκεῖνο τῆς ἐν Κ/πόλει μονῆς Εὐεργέτιδος τυπικὸν τὰ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἑορτῆς οὕτως ὀρίζει: «Μετὰ... τὸν ἐξάφαλμον Ἀλληλούια, ἦχος α'. Τροπάριον τῆς Θεοτόκου²⁾: Τοῦ Γαβριὴλ φθεγξαμένου σοι, παρθένε, τὸ Χαῖρε. Τὸ αὐτὸ ἐκ τρίτου. Ἡ στιχολογία. Κάθισμα ἕν: Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου. Κανὼν τῆς Θεοτόκου, ἦχος πλάγιος δ', εἰς τὴν Ὀκτώηχον. Ὁ ψάλτης καὶ ὁ λαός: Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς. Δόξα. Καὶ νῦν. Θεοτοκίον: Σὲ τὸ ἀπόρθητον τεῖχος. Ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ λόγου³⁾ εἰς τὸν Ἀκάθιστον, τὸ

1) Ἡ σπανία αὕτη ἔκδοσις ἀριθμοῦσα σελίδας 96 σχήματος 12-ου καὶ προτεταγμένην ἔχουσα εἰκόνα χαλκόγραφον τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπιγράφεται οὕτως: «Hymnus Acathistus graeco-latinus in sanctissimam Dei genitricis Mariae annuntiationem una cum sacro indulgentiarum thesauro omnibus eundem devotè recitantibus nunc primum concessa a sanctissimo d. n. Benedicto XIV, pont. opt. max. Romae, apud Io. Mariam Salvioni. MDCCXLVI».

2) Τοῦτο σύνηδες καὶ ἐτέρας θεομητορικὰς τελεταῖς.

3) Ἡ λέξις αὕτη ἔχει τὴν ἔννοιαν ἐνταῦθα διηγήματος, συναξαρίου τῆς ἡμέρας.

ἡμισυ, και εὐθύς ὁ ν' (= ψαλμός) και οἱ κανόνες: τῆς Θεοτόκου ἦχος δ': Χριστοῦ βιβλίον ἐμψυχον, εἰς ζ', σὺν τῷ εἰρμῶ· και τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας (= ὁ κανὼν) εἰς δ'. Ἰστώμεν γὰρ ι'. Ἀπὸ γ' ᾠδῆς κάθισμα τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν Ὀκτώηχον. Ὁ ψάλτης και ὁ λαός: Χαριστήριον αἶνον χρεωστικῶς. Δόξα. Και νῦν. Ἐπί σοι χαίρει. Οὐκ ἀναγινώσκομεν δέ. Εἰς τὴν ζ' ᾠδὴν προστίθενται και τὰ τετραῶδια εἰς τοὺς κανόνες ἀνά δ', προηγούνται δέ οἱ κανόνες. Ἀπὸ ζ' ᾠδῆς ψάλλομεν τὸ κοντάκιον τῆς Θεοτόκου, ἦχος πλ. δ': Τῆ ὑπερμάχῳ, ἰσταμένων πάντων, και τοὺς οἴκους· κατὰ δὲ δ' οἴκους ἄρχεται ὁ ψάλτης τὸ κοντάκιον και ψάλλει αὐτὸ και ὁ λαός, και τότε εἰ ἀλλαχθῆναι δέει τὸν ψάλτην, ἀλλάσσεται και ὁ ψάλτης ἄλλον οἶκον. Και ὅτε τελειωθῶσιν οἱ κδ' οἴκοι και τὸ κοντάκιον, εὐθύς ἀναγινώσκομεν τὸ λείπον τοῦ λόγου τῆς ἡμέρας. Εἶτα ψάλλομεν και τὰς λοιπὰς ᾠδάς, τὴν δὲ ζ' σήμερον οὐ στιχολογοῦμεν. Ἐξαποστειλάριον: Ἄγιος κύριος τοῦ ἦχου. Εἰς τοὺς αἶνους τὰ δ' μαρτυρικά και θεοτοκίον. Εἰς τὸν στίχον στιχηρὰ τῆς Ὀκτώηχου, ἦχος α', πρὸς τὸ Τῶν οὐρανίων ταγματῶν γ' και τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Δόξα. Και νῦν. Τὸ αὐτὸ θεοτοκίον: Τῶν οὐρανίων ταγματῶν. Ἀπολυτίκιον: Τοῦ Γαβριὴλ φθεγξαμένου. Και ἡ α' ὥρα μετὰ ἀναγνώσεως ἐν τέλει¹⁾.

Οὕτως ἤρχετο, οὕτω δὲ και ἔληγε τὸ παλαιὸν ἡ τῆς Ἀκαθίστου ἡμέρας τελετή· ὁ δ' ἀναγνώστης παρατηρεῖ τὸ «Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς» μακρὰν ἀπὸ τοῦ Ἀκαθίστου κείμενον, τροπάριον μὲν καλούμενον, τὸν δὲ Круг. κεφαλαιωδῶς σφαλλόμενον. Ἄλλ' ἰδοὺ και τις ἑτέρα περὶ τούτου μαρτυρία παλαιοῦ δευτέρου τυπικοῦ, τούτου δὴ κοινοῦ ταῖς ἐκκλησίαις, τοῦ καλουμένου Παλαιστίνου ἢ Σαβαίτικοῦ· «Τῷ Σαββάτῳ τῆς πέμπτης ἐβδομάδος ἐν τῷ ὄρθρῳ σημαίνει ὥρα δ' τῆς νυκτός διὰ τὴν ἱκετήριον ἀκολουθίαν τῆς Ἀκαθίστου· μετὰ δὲ τὸν ἐξάψαλμον τὸ Θεὸς κύριος εἰς ἦχον πλάγιον δ' και ψάλλομεν ἐκ τρίτου τὸ τροπάριον ἀργῶς, ἦχος πλ. δ': Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς λαβὼν ἐν γνώσει. Εἶτα στιχολογοῦμεν κάθισμα τοῦ Ψαλτηρίου ἐν, τὸ Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου· και μετὰ τὴν τούτου συμπλήρωσιν ψάλλομεν τὸ κοντάκιον ἐν τῷ μέσῳ (= τοῦ ναοῦ) μετὰ μέλους ἀργῶς, ἦχος πλ. δ', Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ, και ἀναγινώσκομεν ἀπὸ τῶν οἴκων ζ'. Ἰστάμεθα οὖν εἰς τὴν τούτων ἀνάγνωσιν» κτλ. ²⁾.

Τοιαύτη και νῦν ἰσχύει διάταξις ἐν τοῖς καθολικοῖς ὀρθοδόξοις ναοῖς ³⁾.

1) Ἀ. Δημητριάδου, Τυπικά σ. 537.

2) Τυπικόν. Ἐνετίησι 1685, φύλλ. ρκα'.

Παράβαλε τὰς νέας ἐντικτὰς ἐκδόσεις τοῦ Τριψίδου και αὐτὸ τὸ διὰ τοὺς οὐνίτας ἐκδοθὲν ἐν Ῥώμῃ ἔτει 1879-φ, σ. 506 κέ.

Δῆλον οὖν, ὅτι τὸ «Τὸ προσταχθὲν μυστικῶς ἴδιον ὄν ἁσμάτιον, ἀπὸ δὲ μελικῆς τε καὶ συντακτικῆς ὄψεως οὐδὲν τὸ κοινὸν πρὸς τὸν Ἀκάθιστον ἔχον, οὔτ' ἐλέχθη ποτὲ οὔτ' ἐπιτέτραπται καλεῖσθαι τούτου κοντάκιον· τὸ δ' ἀντιπάττεσθαι τούτοις τοῖς πράγμασι, πλὴν ἰλαρότητος καὶ γέλωτος ἐν μέσῳ ψαλτῶν τε καὶ κληρικῶν, καὶ μομφὴν αὐστηρὰν κατὰ τῶν ἀμαθῶς ἐξωδὲν ἐπεμβαινόντων ἐγείρει τῇ τε λειτουργικῇ καὶ τῇ μουσικῇ τῆς τῶν Ἑλλήνων Ἐκκλησίας ἐπιστήμη. Οὕτως οὖν οὐδὲν ὑγιὲς ἢ προσοχῆς ἄξιον τὰ ἐξῆς λέγουσι τοῦ Κρυρ. ῥήματα: Haec quidem modo sufficiunt ad probandum, hymnum Acathistum revera concinnatum fuisse ad mysterium incarnationis laudandum, non vero in gratiam B. Protectricis Urbis CPolis occasione liberationis eius ab immiscis.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἑτέρα τοῦ Κρυρ. γνώμη περὶ τῶν ἐν τῷ Ἀκαθίστῳ (στῖχ. 219—221) «ποιμὴν ὑπάρχων ὡς θεὸς δι' ἡμᾶς ἐφάνη καθ' ἡμᾶς πρόβατον (ἢ κατ' ἄλλην γραφὴν: ἄνθρωπος)· ὁμοίῳ γὰρ τὸ ὅμοιον καλέσας ὡς θεὸς ἀκούει: ἀλληλούϊα»—τοῦ παριστᾶν ταῦτα insolita imago Pastoris, qui ipse factus est onis, ἢ περὶ τούτων οὖν γνώμη τοῦ ἀνδρός ἐστὶν ὡσαύτως ἀσύστατος· ὁ γὰρ τοῦ ὕμνου ποιητῆς θεολόγος ὢν ἔλαβε τὴν περὶ τὰ ποιμὴν καὶ πρόβατον δογματικὴν ἔννοιαν ἐξ αὐτῆς τῆς Βίβλου πρὸς καθαίρεισιν δόξης ἀπολιναρικῆς ἄχρι τέλους που τοῦ ὁγδοῦ διαρκεσάσης αἰῶνος. Αὐτὸς δὴ ὁ Χριστὸς εἶπεν· «Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός»¹⁾· οἱ δὲ ἀπόστολοι καὶ πατέρες ἐφήρμοσαν τούτοις συμβολικῶς τὸ προφητικόν· «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωτος»²⁾. Τοῦτο δὲ καὶ θεία ἐπανάλαβε παλαιὰ λειτουργία³⁾, ἡ ἀλεξανδρινή, ἢ τε τοῦ Χρυσοστόμου λέγουσα· «Ἐύεται ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἵρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ὑπὲρ τῆς κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας»⁴⁾. Ἡ τοίνυν ῥηθεῖσα imago Pastoris οὐκ ἐστὶν insolita, τούναντίον δὲ κοινότητι τοῖς πατράσι· ἔξω γὰρ τῶν παρὰ Κρυρ. Ἐφραίμ Σύρου καὶ Γρηγορίου Νύσσης ἔχομεν τὸν Ἱεροσολύμων Κύριλλον ἐν τῇ 10-ῃ πρὸς φωτιζομένους κατηχήσει λέγοντα· «Πρόβατον καλεῖται, οὐκ ἄλογον, ἀλλὰ τὸ διὰ τοῦ τιμίου αἵματος αὐτοῦ καθαρίζον τὴν οἰκουμένην τῶν ἁμαρτιῶν, τὸ ἀγόμενον ἐνώπιον τοῦ κείροντος καὶ γινώσκον πότε δεῖ σιωπᾶν. Τοῦτο τὸ πρόβατον πάλιν καλεῖται ποιμὴν. . . πρόβατον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ποιμὴν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς θεότητος»⁵⁾. Καὶ πάλιν ἐν τῇ πρὸς φωτιζομέ-

1) Ἰωάν. ιγ', 11, 14.

2) Ἡσαΐας νγ', 7. Πράξ. η', 32—35.

3) C. A. Swainson, The greek liturgies. London 1884, σ. 2.

4) Αὐτόθι σ. 105.

5) Migne τ. 33, σ. 664. Ἐκδόσεως Διον. Κλεόπα (ἐν Ἱεροσολύμοις 1867—8), τ. 1, σ. 327.

νους 13-η κατηγήσει· «ΕΪτα τὸ μὲν ἐπὶ Μωσέως πρόβατον μακρὰν ἀπήλασε τὸν ὀλοθρεύοντα, τὸ δὲ τοῦ θεοῦ πρόβατον, τὸ αἶρον τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου, πολὺ μᾶλλον οὐκ ἤλευθέρου τῶν ἀμαρτιῶν; ἀλλὰ τὸ μὲν αἷμα τοῦ ἀλόγου προβάτου τὴν σωτηρίαν παρεΐχε, τὸ δὲ τοῦ μονογενοῦς πολὺ μᾶλλον οὐ σφύζει»¹⁾. Καὶ πάλιν αὐτόθι· «Ἄκουε τοίνυν ἀπὸ Ἱερεμίου καὶ πιστοποιοῦ· Ἐγὼ ὡς ἀρνίον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι οὐκ ἔγνων; Ποῖον ἀρνίον; Ἰωάννης ἔβαπτιστὴς ἐρμηνευέτω λέγων· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἶρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου»²⁾. Ἐν τινι δὲ λόγῳ νόθῳ τοῦ αὐτοῦ Κυρίλλου λέγεται· «αὐτὸς ὁ ποιμὴν καὶ αὐτὸς τὸ ἀρνίον· αὐτὸς ὁ θύτης καὶ αὐτὸς ὁ θυόμενος»³⁾. Ἄλλ' ἰδοὺ καὶ στιχηρὸν ἀναστάσιμον· «Ὁ τὴν ἀνάστασιν διδοὺς τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη» κτλ.⁴⁾. Καὶ πάλιν Βασιλείος ὁ Σελευκείας· «Ὁ ποιμὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων ὡς πρόβατον σφαγιάζεται οὐκ ἀντιλέγων... ἀλλὰ γνώμη τὸν ὑπὲρ προβάτων ἐδέξατο θάνατον»⁵⁾. Διὰ δὲ τὸ «ὁμοίῳ γὰρ τὸ ὅμοιον» παράγω Σωφρόνιον τὸν Ἱεροσολύμων ἐν τῇ δογματικῇ κατὰ τε μονοφυσιτῶν καὶ μονοδελιτῶν ἐπιστολῇ λέγοντα (ταύτης δὲ τὸ ὀρθὸν καὶ ἡ 6-η οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐδέξατο)· «ἄνθρωπος γὰρ χρηματίζειν ἐβούλετο, ἵνα τῷ ὁμοίῳ ἀνακαθάρη τὸ ὅμοιον καὶ τῷ συγγενεῖ τὸ συγγενὲς ἀνασώσῃται»⁶⁾. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ συντάκτης τις ὀρμηθεὶς λόγου πανηγυρικοῦ εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, ἐπ' ὀνόματι φερομένου Βασιλείου τοῦ Σελευκείας, εἶπεν ὁμοίως· «οὐ γὰρ ἦν φίλος ἄνθρωπος ὁ τεχθεὶς, ἀλλὰ θεὸς Λόγος ἐκ παρθένου σαρκωθείς, τὴν ὁμοούσιον ἐμοὶ σάρκα περιβαλλόμενος, ἵνα τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἀνασώσῃται»⁷⁾.

Ταῦτα πάντα οὐχὶ insolita ὄντα δεικνύασι πάντως τὸν Κρυρ. ἀδικοῦντα τὸν Ἀκαθίστον, βουλόμενον οὕτως ἀφελῶς καταβιβάσαι τοῦτον ἄχρι τῶν χρόνων τοῦ Ῥωμανοῦ· γνωστὸν δὲ ἄλλως, ὅτι τῇ δογματικῇ τοῦ Ἀκαθίστου λέξει Σταυρὸς ὁ Βουτυρᾶς ὀρθῶς ἤδη προδιέγων, ὡς ὁ τοῦ ὕμνου ποιητὴς εὐ ἦν εἰδὼς τὴν ἄχρις 6-ης οἰκουμενικῆς συνόδου δογματικῶς ἀναπτυχθεῖσαν περὶ ἐνσαρκώσεως φρασεολογίαν⁸⁾.

Ὁ Κρυρ. πρὶν ἢ καλέσῃ τὸν Ῥωμανὸν πατέρα τοῦ Ἀκαθίστου χρησίμον ἐκρίνε σχετίσαι τοῦτον καὶ πρὸς Ἐφραίμ τὸν Σύρον, λαβῶν ἀνά

1) Migne τ. 33, σ. 775. Ἐκδ. Κλεόπα τ. 2, σ. 52.

2) Migne αὐτόθι σ. 796. Ἐκδ. Κλεόπα αὐτ. σ. 73.

3) Migne τ. 33, σ. 1193.

4) Πεντηχοστάριον, σ. 13 καὶ 120.

5) Migne, τ. 85, σ. 305c.

6) Migne τ. 87, σ. 3161. Mansi τ. 11, σ. 473c.

7) Migne τ. 85, σ. 445c.

8) Νεολόγου Ἐβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις. Ἐν Κ/πόλει 1893, τ. 2, σ. 432

χειρα πρὸς τοῦτο τὸν τρίτον τῆς τοῦ Assemani ἐκδόσεως τόμον τῶν ἐπ' ὀνόματ' ἐκείνου φερομένων ἑλληνιστῶν συγγραμμάτων, ὕμνους τε αὐθὶς ἐπ' ὀνόματι τούτ' αὐτοῦ πρὸς τὴν Θεοτόκον εἰς γλῶσσαν διασωθέντας συριακὴν, πλήμμυραν ἔχοντας μαριολατρείας τοῖς χρόνοις τοῦ ἀνελληνίστου Ἐφραΐμ ὅλως ἀσυνήθους· ἴσως δ' ἀγνοεῖ, ὅτι καὶ πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι τινὲς διέκρινον τούτου σχέσιν πρὸς τὸν Ἀκάθιστον¹⁾. Δύο τοίνυν εὐχαί (κατ' Assemani) τοῦ Ἐφραΐμ ἔχουσι, λέγει, φρασεϊδιά τινα ὅμοια τοῖς ἐκείνου· εἰσὶ δὲ ταῦτα· «Χαῖρε, ἀνάκλησις Ἀδάμ καὶ Εὐας, χαῖρε, λύτρον» (Assemani τ. 3, σ. 529. Ἀκαθ. στ. 14—15). Καὶ πάλιν· «Στόμα ἀσίγητον τῶν ἀποστόλων, θάρσος ἀνίκητον τῶν ἀθλοφόρων... τῆς ἀληθινῆς πίστεως στερρότατον ἔρεισμα» (Assem. αὐτόθι σ. 529. Ἀκαθ. στ. 90—92, 109—110). Καὶ πάλιν· «πταισμάτων συγχώρησις, κριτοῦ δικαίου δυσώπησις... θύρα τοῦ ὑπὲρ νοῦν μυστηρίου... ἀστραπὴ ψυχᾶς τῶν πιστῶν καταλάμπουσα— βασιλέων στήριγμα, ἱερέων καύχημα» (Assem. σ. 530. Ἀκαθ. 164, 181, 254, 280, 281). Ταῦθ' ὅμοια, ἀλλ' ὁ Kryp. ἐγένετο θῦμ' ἀπάτης ψευδο-Ἐφραΐμ τινος· τὸ δὲ πλημμέλημα οὐκ αὐτοῦ, ἀλλ' Ἀssemani τοῦ Σύρου, ὅστις ἀνακριθεὶς τινὶ τίτλῳ ἀπατηθεὶς ἀπέδωκε τῷ διὰ πολλῶν ἑλληνογράπτων ἀμαρτιῶν βεβαρημένῳ συμπατριώτῃ Ἐφραΐμ εὐχὰς νεωτάτας οὐκ ὀλίγας· εὐρῶν γὰρ μέρος τοῦ καλουμένου Ὁρολογίου μοναχοῦ Θεκαρᾶ ἐπιγεγραμμένον οὕτως· «Εὐχαὶ συλληχθεῖσαι ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς, τὰ πλεῖστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἐφραΐμ»,—ἐξέδωκε ταῦτας ἀκρίτως ἐπ' ὀνόματι τούτου²⁾, μὴ διακρίνας ἐν αὐταῖς οὐδ' εὐχὰς ἄλλων τινῶν, εἶον τὴν ἑμμετρον Ἰωάννου (Δαμασκηνοῦ)³⁾. Ἄλλ' οὐ παράδοξον τοῦτο διὰ τὸν Assemani συνεξέδωκε γὰρ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σύρου πατρὸς καὶ ὀμιλίας ἱκανὰς καὶ ἄλλα τινὰ ἐν ἐκδόσεσι καὶ κώδιξιν ἐτέρων συγγραφέων ὀνόματα φέροντα ψευδῆ⁴⁾.

Ἀλλὰ καὶ ἀγνοῶν ὁ Kryp. τὸ ἀναξιοπίστον τῶν τοῦ ψευδο-Ἐφραΐμ εὐχῶν οὐ δέχεται τὴν τούτων καλῶς ποιῶν πρὸς τὸν Ἀκάθιστον σχέσιν· ὁ

1) Ἴδε π. χ. Α. Петровскій ἐν τῇ Правосл. богосл. энциклопедія, ἐν Π/πόλει 1900, τ. 1, σ. 378 κέ.

2) Assemani τ. 3, σ. 492—552.

3) Assemani τ. 3, σ. 536—539. Ἀ. Π.-Κεραμεὺς ἐν τῇ Byz. Zeitschr. 1905, τ. 14, σ. 234—236.

4) Περὶ τῆς ἀναξιοπιστίας τῶν ἐπ' ὀνόματι Ἐφραΐμ ὕμνων καὶ εὐχῶν ἢ καὶ λόγων εἰς τὴν Θεοτόκον ἴδε προχείρως Ernst Lucius, Die Anfänge des Heiligenkults in der christlichen Kirche. Tübingen 1904, σ. 517—521. Ἐκτενῶς περὶ τοῦ παρ' Assemani Θεκαρᾶ ἴδε D. S. Mercati ἐν τῇ Byz. Zeitschr. 1909, τ. 18, σ. 322—334. Νόθοι καὶ αἱ ἐπ' ὀνόματι Ἐφραΐμ ἀρμενικαὶ εὐχαί: Գիրք աղթից աստուալ սրբոյն Եփրեմի հուրհուրն ըստի. Ἐν Κ/πόλει τύποις Γιουχαννεσιάν, 1252=180. Οἱ συριακοὶ ὕμνοι παρὰ τῷ Th. T. Lamy, S. Ephraem Syri hymni et sermones. Mechliniae 1882—1902, τ. 2, σ. 517—642.

γάρ Θηκαράς μοναχός οὐ παλαιότερος 14-ου ἢ 15-ου αἰῶνος συμπιλήτωρ ἦν πενθῶν τε καὶ εὐχῶν, πάντως δὲ καὶ στίχων τοῦ Ἀκαδίστου ἐπιτήδειος ἐκλογεύς· ἀντίγραφα δὲ τοῦ πονηθέντος αὐτῷ Ὁρολογίου ἔχουσιν αἱ βιβλιοθήκαι πολυάριθμα μὲν, οὐχὶ δὲ καὶ παλαιότερ' ἀρχῆς τοῦ 16-ου αἰῶνος. Τέλος ὁμοῦς ὁ Κγρ. διὰ λοξοδρομίας ἱκανῶ τινι τρόπῳ γενομένης ἠτύχησε διαγινῶναι τὸν μελωδὸν Ῥωμανὸν καὶ τοῦ ὕμνου τοῦ Ἀκαδίστου ποιητὴν, εὐρῶν οὕτως οὐδὲν τι καινόν, μᾶλλον δὲ ὅ τι πρὸ τούτου καὶ ἕτεροὶ τινες ἀτυχῆσαντες ἰλαρότητος ἄξιον εὐρον, οἶον Pitra, Ἀμφιλόχιος ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ Ἀλέξανδρος Εὐμορφόπουλος ὁ λαυριώτης μοναχός ¹⁾. Ἀλλ' οὗτοι μὲν εὐρον ἐκεῖνον ἐνδείξεων χωρὶς, ὁ δὲ Κγρ. ἄλλαις τέ τισι καὶ ταῖς ἐξῆς, ὡς αὐτὸς οὕτος πιστεύει, λίαν οὐσιώδεσι.

Συνταύτισις τοῦ Ῥωμανοῦ πρὸς τὸν ὕμνον ἀποδείκνυται, λέγει, τῇ ἀντιβολῇ ταύτῃ:

Ἀκάθ. στ. 175—178.	Ῥωμανός. Anal. σ. 234.
Ὁλος ἦν	1... ὀλος ὦν θεός.
	Anal. σ. 239.
ἐν τοῖς κάτω καὶ τῶν ἄνω	2. Ἄνω στρατιαὶ ἀνυμνοῦσι τῶν ἀγγέλων· κάτω σαρκῶθεις...
	Anal. σ. 160.
	3... ἄνω γάρ ἦν καὶ κάτω ἦν.
	Anal. σ. 36.
οὐδ' ὀλως ἀπῆν	4... οὐδὲ γάρ ἀπέστης ὀλως τοῦ πατρός σου.
	Anal. 323. 240.
ὁ ἀπερίγραπτος Λόγος	5... θεὸς ἀπερίγραπτος.
	6... ἀπερίγραπτον ἥλιον.
	Anal. σ. 160.
συγκατάβασις γάρ θεϊκή,	7... οὐ γάρ γέγονε μετάβασις
οὐ μετάβασις δὲ τοπικὴ γέγονε.	ἢ συγκατάβασις, οὐδ' ὑπέμεινε μείωσιν ²⁾ .

Ἐξοχος ὄντως συνταύτισις τῇ συνδρομῇ ἐννεὰ λεξειδίων δογματικῆς ἐννοίας τυπικῆς, ὡς δειχθήσεται κατωτέρω, οὐχὶ δὲ καὶ ἀκριβής! τούτων γάρ πέντε εἰσὶν οὐχὶ τοῦ Ῥωμανοῦ (ἴδε ἀριθ. 1, 2, 5, 6, 7), ἐνὸς μὲν ὄντος (ἀριθ. 5) Δομιτίου ποιητοῦ, τῶν δὲ λοιπῶν τεσσάρων (ἀριθ. 1, 2, 5) ἀνωνύμων προσομοίων, ἅτιν' ὁ Pitra οὐκ οἶδ' ὅπως αὐθαιρέτως ἐπέγραψε τῷ Ῥωμανῷ. Μένουσιν οὖν αὐτῷ τούτῳ προσήκοντα λεξείδια ἐξ μόνα

1) Πρβλ. Ἀ. Π.-Κεραμέως Ὁ Ἀκαδίστος ὕμνος, σ. 12.

2) Τοῦτο πρῶτος εὐρεν ὁ P. Maas, Byz. Zeitschr., τ. 14, σ. 644—5.

(ἄνω, κάτω, ἀπέστης ὅλως, γέγονε, μετάβασις, συγκατάβασις) δυσὶν ἐκείνου σποράδην ὕμνοις εὐρεθέντα, δογματικῆς μὲν χρήσεως, οὐχὶ δὲ καὶ σπάνια ἑτέροις τε ποιηταῖς καὶ πατράσι· διὸ καὶ κατ' οὐδὲν τὸν τοῦ Ἀκαδίστου ποιητὴν βλέπτουσι· δείγματος γὰρ ἕνεκα σημειοῦμαι τὴν λέξιν συγκατάβασις οὕσαν δογματικῶς κοινήν, οἷον προχείρως ἐν ἀποσπάσματι Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, δεινοῦ δὲ θεολόγου καὶ τοῦ Ῥωμανοῦ παλαιτέρου «οὐκοῦν τὴν κατὰ βασιν νοήσωμεν συγκατάβασιν»¹⁾· παρ' αὐτῷ δὲ οὐ σπάνια καὶ τὰ λοιπὰ τέσσαρα λεξείδια, τὸ ὄλος, τὸ ἀπέστη καὶ τὰ ἄνω καὶ κάτω. Προσέσχε μὲν ὁ Κγρ. καὶ εἰς τὰ ἐν τῷ ὕμνῳ ὁμοιοτέλευτα, πολυάριθμα καὶ ἐν τοῖς ἀπείροις ποιήμασι Ῥωμανοῦ, φανερώς δὲ ἀντιπαρῆλθε τὴν τούτων καταπληκτικὴν πληθὺν ἐν ἐνὶ καὶ μόνῳ ᾄσματι, τῷ Ἀκαδίστῳ, καὶ τὴν σχετικὴν τούτων αὐτῶν σπανιότητα ἐν τοῖς ἀπειραρίθμοις τοῦ Ῥωμανοῦ ὕμνοις. Ἄλλ' οὐδὲ προσέσχεν εἰς τὸν ἐκείνου συνθέσεως τρόπον· ὁ γὰρ τούτου ποιητῆς, εἰ καὶ θεολόγος ἱκανὸς καὶ πολύλαλος, εὐφυῆς τ' ἐγκωμιαστής τῆς Θεοτόκου, χρῆται οὐχ ἤττον ἀηδῶς πως καὶ μονοτόνως σχήμασιν ἀγαπητοῖς μὲν τοῖς ἀπὸ θ-ου καὶ ἐξῆς αἰῶνος ὕμνωδοῖς, οἷον ἐπανειλημμένοις παρηχήμασιν, ὁμοήχοις, ὁμοιοτελεύτοις, παρισώσεσιν, ἀκολάστοις ἀντιθέσεσι καὶ λέξεσιν ἐνίοτε κακῶς ἀντιπιπτούσαις τῇ κοινῇ καλαισθησίᾳ, ἡμῖν δὲ σήμερον ἰλαροφανέσι πως. Τὸ ὄλον μέντοι τοῦ ποιήματος ἀπὸ δογματικῆς τε καὶ ποιητικῆς ὀφειῶς δικαιούται λέγεσθαι καλλιτέχνη· τοῖς δ' οὕτως ἐπηρεῖα χρονικῆ συμβάσει ἀτέχνηοις τούτῳ πλημμυλῆμασιν οὐχ ὑπέπεσε· οὕτω δεινῶς ὁ μελωδὸς Ῥωμανὸς· ὅτι δὲ τὸν Ἀκαδίστου ποιητὴν ἀναδείκνυσιν ἐξοχὸν ἰδίᾳ, τοῦτο μελικῶς τε δογματικῶς καὶ λατρευτικῶς ἐν τε τῷ ἀρίστῳ αὐτοῦ κείμενῳ κοντακίῳ καὶ τῷ τοῦ ὕμνου ἐπιλόγῳ, ἐν τε τοῖς δογματικῶς ἀπταιστοῖς τῶν οἴκων προλόγοις.

Οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ Κγρ. χρήσιμόν τε καὶ πειστικὸν ἔκρινε καὶ τὴν χρῆσιν κοινῶν τόπων λεκτικῶν ἢ φραστικῶν, συνηθεστάτων μὲν, ὡς γνωστὸν, τοῖς ὕμνωδοῖς, πανηγυρισταῖς τε καὶ παντός γένους ἐκκλησιαστικοῖς συγγραφεῦσιν, οὐδὲν δ' οὐχ ἤττον τούθ' ἕνεκεν ὑπὲρ τοῦ Ῥωμανοῦ ἰσχυόντων εἰς τ' ἀσυμβίβαστον καὶ παράδοσιν αὐτῷ ἀνάρμοστον ὕμνου τεχνικῶς τε καὶ αἰσθητικῶς, πρὸς δὲ καὶ χρονικῶς, ὡς ἡ δογματικὴ καὶ λεκτικὴ δείκνυσιν φράσις, τοῖς λογοτεχνικοῖς ἐκείνου παραφωνοῦντος ἐδίμοις. Τοιαῦτα μὲν οὖν κοινοτοπήματα παράγει σὺν ἄλλοις ὑπὲρ ἑαυτοῦ ταῦτα.

Ἀκαθ. 1 «ἐξίστατο καὶ ἰστατο» — ὁ ἄγγελος. Ῥωμανός (Anal. 31) ἀκούσασα δὲ (= ἡ Θεοτόκος τὸν Συμεῶν) παρίστατο καὶ ἐξίστατο». Ὁμοιοτέλευτον κοινότατον!

1) Migne τ. 71, σ. 1460.

Ἄκαθ. 26 «φησί τῷ Γαβριήλ θαρσαλέως». Ῥωμανός (Krumbacher, Miscellen 15) «φησί (= ὁ Μηνᾶς) θαρσαλέως». Κοινοτοπία!

Ἄκαθ. 27 «τὸ παράδοξον σου τῆς φωνῆς δυσπαράδεκτόν μου τῇ ψυχῇ φαίνεται». Ῥωμανός (Miscellen 15) «τὸ παράδοξον αὐτοῦ (= Μηνᾶ) τῆς ὁράσεως». Κοινοτοπία· παράδειγμ' ἀπὸ τοῦ Βασιλείου Σελευκείας· «τὸ παράδοξον τῆς σῆς ἐπαγγελίας (= τῆς φωνῆς) δυσπαράδεκτον ἔχει πληροφορίαν»¹⁾. Ὁ αὐτὸς καὶ «δυσπαράδεκτον ἐκ γυναικὸς τεχθῆ-ναι» ἔγραψεν²⁾.

Ἄκαθ. 4 «τὸ τῶν ἀγγέλων πολυθρύλητον θαῦμα» (= ἡ Θεοτόκος). Ῥωμανός ἐν ὕμνῳ εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν (Anal. 64) «τί Πυθαγόραν θρυλοῦσιν! Ἄλλ' ἀντιτάσσω ἐγὼ τὸ τοῦ Κ/πόλεως Γερμανοῦ «τὸ πολυθρύλητον χωρίον τοῦ παραδείσου»³⁾, μάλιστα δὲ τὸν Κ/πόλεως Ταράσιον, οὐ φράσιν δανεισάμενος ἠλλοίωσεν ἀνάγκη ρυθμικῇ αὐτὸς τοῦ Ἀκαθίστου ὁ ποιητῆς⁴⁾.

Ὁ Ἀκαθίστος ἔχει τετράκις τὸ πῶς διστακτικῶς ἢ ἐρωτηματικῶς, ὁ δὲ Кгyp. εὔρε τοῦτο τρεῖς ἐν τοῖς πολυαριθμοῖς τοῦ Ῥωμανοῦ ὕμνοις. Ἄρα καὶ οὕτω συντάκτης οὗτος ἐκείνου! Δυστυχῆς κοινοτοπία! Ἄλλ' ἐκείνου ὁ ποιητῆς ἔλαβε τὸ «πῶς» ἐκ τῶν «ἀσπόρου γὰρ συλλήψεως τὴν κύησιν πῶς λέγεις» καὶ «πῶς ἐστὶ δυνατόν τεχθῆναι»; (Λουκᾶ α', 34)· τοῦτο δὲ οἱ τῆς Θεοτόκου πανηγυρισταὶ καὶ ὕμνοδοὶ λαλοῦντες περὶ ταύτης ἐπεξέτειναν εἰς μῆκος· ἴδε Βασιλεῖον Σελευκείας λέγοντα· «ἐμοὶ δὲ τῆς τοιαύτης καθαρουούσης πείρας (= ἀνδρὸς κοινωνίας), πῶς ἐστὶ τοῦτο δυνατόν; πῶς ἢ ἄσπορος βλαστήσω; πῶς δὲ ἢ ἄμωμος γεννήσω υἱὸν» κτλ.⁵⁾; Σχῆμα καὶ τοῦτο κοινότατον.

Ἄκαθ. 44 «χαῖρε, τὸ φῶς ἀρρήτως κύησασα» = τὸν Χριστόν. Ῥωμανός ἐν ὕμνῳ εἰς τὴν Ὑπαπαντὴν (Anal. 31) «ὄν ἀπορρήτως ἐγέννησεν» (ἄνευ τοῦ φῶς). Ἄρα καὶ οὕτω δείκνυται οὗτος ἐκείνου πατήρ! Ἄλλ' ἀντιτάσσω ἐγὼ τὸ τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου⁶⁾· «ὦ παρθένε ἁγία, φωτὸς αἰωνίου ὑπάρχουσα μήτηρ». Συνεχῶς δὲ τῆς Θεοτόκου ὁ τόκος λέγεται ἀπόρρητος, ἄφραστος, ἄρρητος, ἀνερμήνευτος, ὑπὲρ λόγον, ὑπὲρ φύσιν, ξένον μυστήριον, σεβάσμιον μυστήριον, ἀπόρρητον μυστήριον, ἀπερίγραφτος, ἄσπορος, ἀκατάληπτος, ὑπερφύης, ἀλόχευτος κτλ. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὡδε περιττά, τὸ δὲ σπουδαιότατον,

1) Migne τ. 85, σ. 444.

2) Αὐτόθι: σ. 437.

3) Αὐτόθι: τ. 98, σ. 224.

4) Αὐτόθι: τ. 98, σ. 1497. Πρβλ. Ἀ. Π.-Κεραμέως Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος, σ. 51.

5) Migne τ. 85, σ. 443.

6) Αὐτόθι: τ. 43, σ. 493.

ἀγνοεῖν τὸν Κρυρ. τὸ ἐν τῷ ῥηθέντι στίχῳ ταυτόλεκτον δάνειον ἐξ Ἀνδρέου τοῦ Κρήτης, ὡς ἄλλοτ' ἐμαρτύρησα ¹⁾, εἰπόντος οὕτως ἀκριβῶς· «χαῖρε τὸ φῶς ἀρρήτως κυήσασα»!

Ἀκαθ. 111 «Χαῖρε, τοὺς τῆς τριάδος μύστας φωτίζουσα». Ῥωμανός (Anal. 236)· «Μάγοι τὸ τύπωμα πιστὸν τριάδος», ὡσεὶ τὸ τριάδος μόνον παρὰ τούτῳ ἀπαντᾷ!

Ἀκαθ. 269 «σχίσας τὸ χειρόγραφον», τὸ «τῶν ἀρχαίων ὀφλημάτων (= προπατορικῆς ἁμαρτίας) ὁ πάντων ἀνθρώπων χρεωλέτης». Ἀντιτάσσει τούτῳ ὁ Κρυρ. τὸ τοῦ Ῥωμανοῦ (Anal. 65)· «σταυρώθητι καὶ σχίσον τὸ χειρόγραφον». Ἄρα καὶ οὕτω ποιητῆς οὗτος ἐκείνου! Ἄλλ' ὁ τοῦ Ἀκαθ. ποιητῆς, ὡς ὁ Ῥωμανός, γινώσκει τὸ τοῦ Παύλου (Κολ. β', 14) ἀέξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφόν· ἕπερ ἐξαλείψας καὶ πατέρες καὶ ὕμνογράφοι διεσημήναντο ἀλλολέκτως, οἷον σχίζειν, ῥηγνύειν, διαρρηγνύειν κτλ., αὐτολεξεῖ δὲ ἔχει ἢ λεγομένη Ἰακώβου λειτουργία ²⁾. Ἄλλ' ἰδοὺ Βασίλειος ὁ Σελευκείας· «Ὡ γαστρὸς ἀγίας καὶ θεοδόχου, ἐξ ἧς τὸ τῆς ἁμαρτίας διερράγη χειρόγραφον» ³⁾. Ἰδοὺ καὶ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων· «τοῦτο τὸ παιδίον --- τὸ πονηρὸν χειρόγραφον τῶν ἁμαρτιῶν διέρρηξεν» ⁴⁾.

Ταῖς τοιαύταις τέλοσ κοινοτοπίας οὐκ ἀρκεσθεῖς ὁ τὴν λέξιν τὴν εὐαγγελικὴν καὶ θεολόγον ἑλληνίδ' ἀγνοῶν χαρίεις ἡμῶν ἀνταγωνιστῆς Κρυριακiewicz ἔγνω προσθεῖναι ταύταις καὶ λέξεις μεμιονωμένας, οἷον εἰδωλον, ἀφθαρσία, ξένος τόκος, συληθέντα, γινῶσιν ἄγνωστον γινῶναι ⁵⁾, εὐωδία, ἀσάλευτος πύργος ⁶⁾, τρόπαια, κολυμβήθρα, ληρώδης, ἃς εὔρε καὶ αὐτὸς ἐν ὕμνοις τοῦ Ῥωμανοῦ· «ράβδος ἐν γωνία, ἄρα βρέχει». Τοῦτο δέ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, ἀστείον μὲν, ἀλλὰ πικρίας μεστόν· πᾶσαι γὰρ σχεδὸν αἱ λέξεις ἐκεῖναι οὔσαι βιβλικαί, μάλιστα δὲ τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐπιτέτραπται λαμβάνεσθαι παρὰ παντός ἐκεῖθεν.

Ἔσχατον δὲ καὶ τὸ πάντων ἰσχυρότατον τοῦ ἀνδρὸς ὑπὲρ τοῦ Ῥωμανοῦ ὄπλον ἐστὶ τὸ ὄλωσ, τὸ ἄνω καὶ κάτω, τὸ ἀπέστησ καὶ γέγονε, ἢ μετὰβασις καὶ συγκατάβασις (ὑπὲρ ὧν καὶ ἠγωνίσθη) τῶν ἐξῆς τοῦ Ἀκαθίστου στίχων:

1) Ὁ Ἀκαθίστος Ὕμνος, σ. 51—52.

2) Swainson σ. 226.

3) Migne τ. 85, σ. 487.

4) Migne τ. 33, σ. 1201.

5) Τοῦτο ἐνθυμίζει μοι τὸ τοῦ Βασιλείου Σελευκείας· «Ὁ Γαβριὴλ τῷ παρακλητικῷ λόγῳ φθάνει τὴν ἄγνοϊαν». Migne τ. 85, σ. 444.

6) Τὸν Ἀκαθίστου στίχον (282) «χαῖρε, τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἀσάλευτος πύργος» ἔδανείσθη ὡς ἄλλοτ' ἀπέδειξ' ἀμεταβλήτως ὁ ποιητῆς ἀπὸ ποιήματος Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ (Θεοοκάριον σ. 87), εἰπόντος ὡσαύτως «χαῖρε --- τῆς Ἐκκλησίας ὁ πύργος ὁ ἀσάλευτος». Ἴδε τὸ ἐμόν· Ὁ Ἀκαθ. Ὕμνος, σ. 54.

Ὁλος ἦν ἐν τοῖς κάτω
καὶ τῶν ἄνω οὐδ' ὄλως ἀπῆν
ὁ ἀπερίγραπτος λόγος·
συγκατάβασις γὰρ θεϊκή,
οὐ μετάβασις δὲ θεϊκὴ γέγονε.

Ἐν οἷς στίχοις ὁ Κγρρ. διέκρινεν ἀποκλειστικῶς ἀντίκρουσιν ἀπολιναρικήσ ἀίρέσεωσ, ἀλλ' ἀπεδείχθη κρῖνων οὐχι ὀρθῶσ· εἰ δὲ καὶ Ῥωμανόσ τινασ τῶν λέξεων τούτων ἐθησαύρισε, πάντως οὐ τοὺσ Ἀπολιναριστάσ εἶχε κατὰ νοῦν, μᾶλλον δὲ τοὺσ συγγενεύοντασ τούτοισ Νεστοριανοὺσ καὶ Μονοφυσίτασ· δι' ὃ καὶ τὰσ δογματικῶ χαρακτήροσ ἐκφράσεισ ἐκείνασ, ὡσπερ καὶ ἄλλασ ἀλλοθεν, κοινὰσ οὐσασ τοῖσ αὐτοῦ χρόνοισ, ἀλλοθεν ὡσάυτωσ ἐδανείσθη. Τούτου δ' οὕτωσ ὄντωσ ἔχοντοσ, δῆλον ὡσ ὁ Ἀκαθίστοσ οὐ βούλεται τῆν οὕτω βιαίωσ αὐτῶ χαρίζομένην τοῦ Ῥωμανοῦ πατρότητα· καὶ παράδειγμα τὸ κοινόλεκτον ἐκείνων, ὡσ ἡ παροῦσα δείκνυσι σειρά χωρίων πατρικῶν. Πρῶτον μὲν, ὅπερ ὁ Κγρρ. ἀγνοεῖ, πάντα ταῦτα κέντρον ἔχουσι τὸ τοῦ Προδρόμου (Ἰωάν. α', 31)· «ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενοσ ἐπάνω πάντων ἐστί· ὁ ὦν ἐκ τῆσ γῆσ ἐκ τῆσ γῆσ ἐστί καὶ ἐκ τῆσ γῆσ λαλεῖ»· καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ (Ἰωάν. ἡ', 23)· «Καὶ εἶπεν αὐτοῖσ· Ὑμεῖσ ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖσ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμί ἐκ τοῦ κόσμου τούτου». Τοῦτο σοφίζόμενοι οἱ μέχρι μονοθελησῖασ ἀιρετικοὶ παρηρμήνευον ἀπὸ σκοποῦ. Θορυβῶδεσ παρά τῶ Κγρρ. τὸ ὄλωσ καὶ ὄλωσ καὶ τὸ ἀπερίγραπτοσ, ἅπερ εὔρισκεῖ ἐν τισὶ φρασειδίοισ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ· ἀλλ' ὁ Κυριλλω τῶ Ἱεροσολύμων ψευδῶσ ἀποδοθεῖσ λόγοσ εἰσ τῆν Ὑπαπαντην λέγει πλείω· «ἄνθρωποσ τὸ ὀρώμενο· ὄλωσ ὡσ καγὼ αὐτόσ μετὰ τῶν ἐμῶν, ἵνα με καθαρῖσασ σώσῃ· θεὸσ τὸ νοούμενο, τέλειοσ ἐκ τελείου πατρός τῆν οὐσίαν ἔλων, ὃσ ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων δεσποτικῇ νῦν τῆν μορφῆν ἔλαβε τῆν δουλικῆν, οὐ μειώσασ τῆσ θεότητοσ τὸ ἀξῖωμα, ἀλλ' ἀγιάσασ τῆσ ἐμῆσ φύσεωσ τὸ φύραμα· ἄνω ὄλωσ καὶ κάτω ὄλωσ ὁ αὐτόσ γνωριζόμενοσ· ἄνω γεννηθεῖσ ἀχρόνωσ καὶ κάτω ἀσπόρωσ· τῶν ἄνω ποιητήσ ὡσ θεὸσ καὶ κάτω ποίημα ὡσ ἄνθρωποσ»¹⁾. Ἐν τούτῳ ἄρα τῶ χωρίῳ περιχωρεῖται λέξεσιν ὀλίγαισ ὄλον σχεδὸν τὸ διανόημα τῶν τοῦ Ἀκαθίστου στίχων 175—178. Καὶ πάλιν αὐτόθι· «ἄνω ἦν διὰ τὸν ἐλθόντα, κάτω δι' ἐμέν». Ἐτεροσ, Βασίλειοσ ὁ Σελευκειάσ²⁾, ἐξεφράσθη διαφόρωσ οὕτωσ· «Ὡσπερ γὰρ λόγοσ ἐν χάρτη γραφόμενοσ ὄλωσ ἐστί ἐν τῶ χάρτη καὶ ὄλωσ ἐν τῶ γεννήσαντι νῶ καὶ ὄλωσ

1) Migne τ. 33, σ. 1197.

2) Migne τ. 85, σ. 440.

ἐν τοῖς ἀναγινώσκουσιν αὐτόν, οὕτως ὁ θεὸς λόγος, μᾶλλον δὲ ὡς οἶδεν ὁ λόγος, ὅλος ἐν τῷ ἰδίῳ σώματι καὶ ὅλος ἐν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, καὶ τὸν οὐρανὸν πληρῶν καὶ τὴν γῆν περιέχων καὶ τῆς κτίσεως ἀπάσης περιδρασσόμενος. Σωφρόνιος αὖτις Ἱεροσολύμων (οὗτος δὲ τοῦ Ῥωμανοῦ μεταγενέστερος) τῷ ὅλος καταδικάζει καὶ μονοφυσίτας καὶ μονοθελήτας λέγων ἐν τῇ παρὰ τῆς ἔκτης δεχθείση οἰκουμενικῆς συνόδου ἐπιστολῇ (ἔτει 680-ῳ): «ὅλος θεὸς ἀνυμνούμενος, ὅλος ὁ αὐτὸς γνωσκόμενος καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς γνωριζόμενος»¹⁾. Καὶ πάλιν Μάξιμος ὁ ὁμολογητῆς: «Ἐπειδὴ ὁ αὐτὸς ὅλος ἦν θεὸς μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ὅλος ὁ αὐτὸς μετὰ τῆς θεότητος, αὐτὸς ὡς ἄνθρωπος ἐν ἑαυτῷ καὶ δι' ἑαυτοῦ τὰ ἀνθρώπινα ὑπέταξε τῷ θεῷ καὶ πατρὶ» κτλ. Καὶ πάλιν: «Εἷς καὶ μόνος κατὰ φύσιν αἰεὶ κυρίως ἐστὶν ὁ θεός, ὅλον τὸ κυρίως εἶναι κατὰ πάντα τρόπον ἑαυτῷ περικλείων» κτλ.²⁾ Καὶ πάλιν εἰς αἰρετικὸς: «Ἐὰν μία φύσις ὁ Χριστός, ὀλότητι ἔπαθεν καὶ ἀπέθανεν ἢ ποσότητι; καὶν εἴπης ὀλότητι, ἰδοὺ συνέθαψες τῇ ἀνθρωπότητι καὶ τὴν θεότητα»³⁾. Τὸ τοῦ Ἀκαθίστου «ὅλος ἦν ἐν τοῖς κάτω καὶ τῶν ἄνω οὐδ' ὅλως ἀπῆν ὁ ἀπερίγραπτος λόγος» εὐρίτκω διατετυπωμένον οὕτω διανοητικῶς τέλειον, εἰ καὶ λέξεσι διαφόροις, ἐν τῷ δογματικῷ τῆς 6-ης οἰκουμενικῆς συνόδου ὄρω, ὡς οὗτος ἐν τῷ τοῦ βασιλέως ἰδίκτω περιλήφθη Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου: «ὅλος ἄνθρωπος γεγινώς καὶ μείνας ὅλος θεός· ὁ αὐτὸς ἐπίγειος καὶ οὐράνιος, ἀόρατος καὶ ὁ ὀρώμενος θνητός καὶ ἀθάνατος»⁴⁾. Οὕτως ἀποδέδεικται ὁ ὕμνος αὖτις δογματικῶς καρπὸς τοῦ 680-οῦ ἔτους νεώτερος. Καὶ πῶς τοῦτο, τοῦ Ῥωμανοῦ ἔχοντος, ὡς θέλει ὁ Κργρ., τρεῖς λέξεις ἐτέρας τοῦ Ἀκαθίστου, τὸ «γέγονε μετάβασις ἢ συγκατάβασις»; Ἄλλ' οὗτος χρῆται δογματικῇ φράσει κοινῇ καὶ μέχρις ὀγδόου αἰῶνος, ὡς δείκνυσι μερικῶς ὁ εἰρμός: «Ἐφριξε πᾶσα ἀκοή τὴν ἀπόρρητον θεοῦ συγκατάβασιν, ὅπως ὁ ὑψιστος ἐκὼν κατῆλθε μέχρι καὶ σώματος, παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς γενόμενος ἄνθρωπος»⁵⁾. Τὸ δὲ βροντόφωνον στόμα, ψευδο-Βασίλειος ὁ Σελευκείας, τελειότατ' ἀποδιώκει τὸν Ῥωμανὸν ἀπὸ τοῦ Ἀκαθίστου, βεῶν τὸν τούτου ποιητὴν δανειστήν εἰλικρινῇ ἰδίων λόγων, καὶ τούτων ταύτολέκτων, ὡς ἀληθῶς ἢ παροῦσα μαρτυρεῖ συμπαραβολή, ρυθμικῇ δ' ἀνάγκῃ θέσιν ὡς εἰκὸς ἀλλοίαν εἰληφόντων.

1) Αὐτόθι τ. 87, σ. 316. Mansi τ. 11, σ. 476 B.

2) Mansi ἐνθ. ἀν. σ. 701.

3) N. Bonwetsch, Ein monophysitischer Dialog ἐν ταῖς Nachrichten v. d. Kön. Ge-sell. d. Wiss. zu Gött. Philol.-hist. Kl. 1909, σ. 145.

4) Migne τ. 91, σ. 305 καὶ 1085.

5) Εἰρημολόγιον, σ. 136.

Ἄκαθιστος 175—178.

Migne τ. 85, σ. 448.

Ἵλος ἦν ἐν τοῖς κάτω
καὶ τῶν ἄνω οὐδ' ὄλως ἀπῆν
ὁ ἀπερίγραπτος Λόγος·
συγκατάβασις γὰρ θεικῆ,
οὐ μετὰβάσις δὲ τοπικῆ γέγονε.

Ἵλος τοῖς κάτω ἐπέστης
καὶ οὐδ' ὄλως τῶν ἄνω ἀπέστης
οὐ γὰρ τοπικῆ γέγονεν ἡ κατά-
βασις,
ἀλλὰ θεικῆ πέπρακται συγκατά-
βασις.

Καὶ ταῦτα μὲν ἱκανά, ὅπως ὁ Ἄκαθιστος ἦν θέσιν ὤρισεν αὐτῶ ὁ ταῦτα γράφων πρὸ ἐτῶν ἤδη ἔξ, αὐτὴν ἐκείνην αὔθις καταλάβῃ, μάτην ἐν τῇ διαρκείᾳ αὐτῶν τούτων τῶν ἐτῶν καθαίρεισιν ἐκείνης ἀναμείνας. Μένει γοῦν ὁ ὕμνος καρπὸς ὠραῖος τοῦ 860-οῦ ἔτους, τῶν χρόνων τοῦ σοφωτάτου καὶ περιουστάτου ἐκείνου ἀνδρὸς Φωτίου τοῦ πατριάρχου, ἡ δὲ τῆς τῆς Ἄκαθιστου ἡμέρας τελετῆς ἐτήσιος σύστασις ἔργον πατριαρχικῆς αὐτοῦ δράσεως ὀρθοδοξότατον, τοὺς τὰ ἔργα αὐτοῦ σοφιστείαις στρεβλαῖς, διαλογισμοῖς τε καὶ πόθοις σκοπίμοις μάτην ἀγωνιζομένους ἀμαυροῦν διαυγέστατα φωτίζον.

Τότε τοῖς ἐμοῖς ἀναγνώσταις ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα τοῦ ὕμνου μέρη ἔδειξα τοῦτ' αὐτὸ δάνεια ταυτόλεκτα ἢ διὰ ῥυθμικὴν μεταβεβλημένα ἀνάγκην ἔξ ἐτέρων τοῦ 860-οῦ ἔτους παλαιτέρων θεομητορικῶν ἐγκωμίων ἐκπηγάζοντα ¹⁾, παραθέμενος καὶ τὰς περὶ τοῦ χρόνου τούτου πίστεις, ἀληθῶς μὲν συνεπτυγμένως, ἴσως δὲ καὶ σαφῶς οὐχὶ δι' ἀναλύσεως τοῖς δυσπίστοις ἀναγκαίαις. Καὶ τότε μὲν ὁ Krumbacher ²⁾ ὀξύνων μου ἴσως τὴν σπουδὴν ἐλογίσατο νηφαλίως τὰ ῥηθέντα δάνεια παλαιτέρων τοῦ 860-οῦ ἔτους συγγραφῶν ἀντιδάνεια πρὸς τὸν Ἄκαθιστου ποιητὴν· ἀλλ' οὐδεὶς τῶν ἐν τῷ μετὰξυ παρεμβάντων οὕτως ἀπαρασκευῶς τῷ θέματι δεδύνητο κατὰ γε τὸ ἀάπορία ψάλτου βῆξ τὴν πρόθεσιν καὶ τὸν ὄντως ὀρθὸν τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς διαλογισμὸν πλάσαι κἄν ὀλίγον τι κατορθώσιμον ³⁾. Τοῦναντίον δ' ὁ ταῦτα γράφων ὀξυνθεὶς τοῖς φιλικοῖς τοῦ Krumbacher λόγοις ἠδυνήθη καὶ τὰς πηγὰς καθορίσαι καὶ τοὺς κήπους, ἔξ ὧν ὁ ποιητὴς καὶ δογματικὰ καὶ

1) Ὁ Ἄκαθιστος Ἵμος, σ. 49—54.

2) Byz. Zeitschr., 1904, τ. 13, σ. 252—254.

3) Σημειούσθω, ὅτι οἱ παρὰ τῷ Ῥωμανῶ χαιρετισμοὶ πρὸς τὴν Θεοτόκον εἰσὶ φειδωλοὶ· Οἱ ἐν τῇ παρ' ἐμοῦ ἐκδοθεῖση εὐχῇ αὐτοῦ (Ἀναλέκτων τ. 2, σ. 390—392) οὐ χαιρετισμοί, ἀλλ' ἐγκώμια, καὶ ταῦτα κοινά, οἷον ἀμνάς, καύχημα, σκέπη, πύργος, τεῖχος, παράδεισος, μυροθήκη, ἀμυντήριον, φυλακτήριον. Χαιρετισμοὶ τινες εὐρέθησαν ὡσαύτως ἀνωθῶς ἐν παπύρω, τοῦ ἐκδότου ἐλπίσαντος ἐντεῦθεν τὴν ἀνακάλυψιν καὶ παπυρώδους ἀποσπάσματος τοῦ Ἄκαθιστου (P. Maas ἐν τῇ Byzant. Zeitschr. 1905, τ. 14, σ. 646, Τόμ. 17, ἔτ. 1908, σ. 306—311). Τοιοῦτον μὲν οὐκ εὐρέθη εἰσέτι, ἐν δὲ ἀλλεπάλληλον ἐν τῷ ῥηθέντι παπύρω Χαῖρε οὐδὲν ὠφελεῖ, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τοῦτο παρέλαβον οἱ πανηγυρισταὶ καὶ ὕμνογράφοι ἀπὸ τοῦ κατὰ Λουκᾶν εὐαγγελίου, α', 28.

λοιπὰ πάντα πολυάριθμα τῆς Θεοτόκου ἐγκώμια μετηλλοιωμένα ἢ ταυτό-
λεκτα ὡσπερ τις ὠραιολόγος ἠνθολόγησεν. Ἐνός δὲ μόνου δυσκόλου τό-
που, οὐδαμοῦ τῶν Εὐαγγελίων αἰνιττομένου, ἡ πηγὴ ἦν τῷ γράφοντι
ταῦτα δυσεύρετος· ἀλλὰ καὶ αὕτη νῦν, τὴν ἀφορμὴν τοῦ Kryriakiewicz
δόντος αὐτῷ, πάνυ ἀπροσδοκῆτως ἀνεκαλύφθη. Νοεὶ δ' ὁ λόγος τὸ ἐν τῷ
Ἀκαθίστῳ ἱστορούμενον (στίχ. 126—130):

Λάμπας ἐν τῇ Αἰγύπτῳ
φωτισμὸν ἀληθείας
ἐδίωξας τοῦ ψεύδους τὸ σκότος·
τὰ γὰρ εἰδῶλα ταύτης, σωτήρ,
μὴ ἐνεγκόντα σου τὴν ἰσχὺν πέπτωκεν.

Ταῦτα μὲν οὖν ἀπλῶς ἐρμηνεύουσιν ἀναγωγικῶς τὰ τοῦ προφήτου
Ἡσαίου (ἰθ', 1)· «Ἴδοὺ κύριος κάθηται ἐπὶ νεφέλης κούφης καὶ ἕξει εἰς
Αἴγυπτον καὶ σεισθήσεται τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ
καὶ ἡ καρδία αὐτῶν ἠττηθήσεται ἐν αὐτοῖς». Κατέβη τοίνυν ὁ κύριος ἄνω-
θεν ἐνσαρκωθείς καὶ φυγὼν εἰς Αἴγυπτον τὰ εἰδῶλα ταύτης ἐδίωξεν. Τὴν
προφητείαν ἐκτενῶς Εὐσέβιος ἐρμηνεύων ὁ Παμφίλου σὺν ἄλλοις λέγει
ταῦτα· «Πότε δὲ ἰστόρηται τὰ ἐν τῇ προφητείᾳ εἰρημένῃ τελούς τετυχηκέ-
ναι, τὸ σεισθῆναι (λέγω) τὰ εἰδῶλα, τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου... καὶ τὸ
Αἰγυπτίους Αἰγυπτίοις πολεμῆσαι διὰ τὴν τοῦ κυρίου εἰς ἀνθρώπους πα-
ρουσίαν καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν, δηλαδὴ τοὺς δαίμονας, ... μηκέτι ἰσχύειν
... ὁ βουλόμενος ἐρμηνεύετω... οὗτος γὰρ... ἐπιδημήσας τῇ Αἰγυ-
πτίῳ χώρα διὰ νεφέλης κούφης ἐπλήρου τὰ προηγορευμένα... ὅτε ἄγγε-
λος κυρίου ὄναρ ἐπιφανεὶς εἶπε τῷ Ἰωσήφ... τότε γοῦν αὐτὸς ὁ κύριος
ὁ θεὸς λόγος ἐπιπαρῶν τῇ τοῦ παιδὸς ἡλικίᾳ, ... τῇ τῶν Αἰγυπτίων ἐπι-
δημείῃ χώρᾳ... ἀλλὰ τότε μὲν ἀοράτως οἱ δαίμονες ταῦτα ἐπάσχον ἐπὶ
τῇ τοῦ σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐνσάρκῃ ἐπιδη-
μίᾳ» κτλ.¹⁾ Καὶ πάλιν· «Τί δὲ δεῖ λέγειν τὰς περὶ Χριστοῦ προφητείας, οἶον
τόπον γενέσεως αὐτοῦ Βηθλεὲμ καὶ τόπον ἀνατροφῆς αὐτοῦ Νάζαρα καὶ
τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀναχώρησιν καὶ τεράστια ἃ ἐποίησεν»²⁾; Ἀθανάσιος ὁ
μέγας ἐν τῷ περὶ τῆς τοῦ λόγου ἐνανθρωπήσεως³⁾· «Οὐδὲ γὰρ ἄλλοτε ἢ
τῶν Αἰγυπτίων ἀθεότης πέπαυται, εἰ μὴ ὅτε κύριος τοῦ παντὸς ὡς ἐπὶ νε-
φέλης ἐποχοῦμενος τῷ σώματι κατῆλθεν ἐκεῖ καὶ τὴν τῶν εἰδώλων κα-
τήρησε πλάνην». Ὁ αὐτὸς αὖθις ἐν τῇ πρὸς Μάξιμον ἐπιστολῇ· «καὶ παι-

1) Eusebii opera, τ. 3, σ. 401—403 Dind.

2) Αὐτόθι τ. 2, σ. 330.

3) Migne τ. 25, σ. 161.

δίον μὲν εἰς Αἴγυπτον κατῆλθε, τὰ δὲ χειροποιητὰ τῆς εἰδωλολατρείας κατήργησε»¹⁾. Ἀλλὰ καὶ Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων κατηχῶν ἔλεγε· «Μέλλοντος αὐτοῦ πορεύεσθαι εἰς Αἴγυπτον, ἵνα καταλύσῃ τὰ χειροποίητα τῆς Αἰγύπτου, πάλιν ἄγγελος φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ»²⁾. Καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ· «ἐφυγαδεύθη μὲν εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐφυγάδευσε τὰ Αἰγυπτίων».

Οὕτω μὲν οὖν ζητήσῃ τινὶ μεθοδικῇ πᾶσαι τοῦ ὕμνου πηγαὶ αἱ κύριαι βραδέως ἀπεκαλύφθησαν, τούτου μὲν τὸν συνθέτην καὶ μελιστὴν εὐμαδῆ τε καὶ χαριεντὰ πωσ θεολόγον ἐμοὶ αὐτῷ ἐπιδειξάσαι, καλλιτέχνην τ' εὐφυῆ ἐν βραχεῖ συγκλείσαντα λόγῳ συνδρομῆ ποιητῶν τε καὶ πεζογράφων τὴν ἄχρι ὀγδόου πού αἰῶνος καὶ ἐξῆς χρηστὴν δογματικὴν ἐν Βυζαντίῳ λέξιν, τὸν δὲ ποικίλον θεομητορικὸν ἐκεῖνον αἶνον τοῖς τε προτοῦ καὶ ὑστέροις ἐπόμενον ὕμνωδοῖς εἰς κῆπον πλάσάμενον εὐανθῆ. Διὸ καὶ δικαίως, εἰ καὶ διὰ τοῦτο μονότονός πωσ ἔθει γε πάντῃ κατακολουθῶν, τῶν ἐξόχων ὄντως φαίνεται τῆς Πόλεως ὦν ποιητῶν, οἷος Γεώργιος ἦν ὁ Σικελιώτης, Νικομηθεΐας ἀρχιεπίσκοπος³⁾, μιμήσῃ τε καὶ συλλογῆ τέχνην τ' εὐφυεῖ περιπλέξας οὕτω δέσμην ἀνθέων ὠραίων· ἄπερ ἔνθεν κάκειθεν τοῖς εἰς σωτηρίαν τῆς Πόλεως αἰνοῦσι κοινῇ τὴν ἀπείρανδρον Θεοτόκον διένειμε συγκομίσας ἐν ᾧ χρόνῳ ὀργῇ θεῖα παλαιὰ ταύτης εὐεργετήματα εἰς μνήμην ἀνακαλέσασα πρὸς ἀπόδοσιν ἐκείνους ἐξεβίασεν εὐχαριστίας πανδήμου, τότε δὴ πολιορκία, καθὰ γνωστὸν ἐξ ἱστορίας⁴⁾, δεινῇ νέῃ τὸν δ' ἀριθμὸν τετάρτη (860) κινδυνεύοντας καὶ διὰ τοῦτο τῆς θεομήτορος πρὸς τὸν οὐράνιον υἱὸν τότε τὴν μεσιτείαν ἰκετεύοντας καὶ τὴν αὐτῆς νοεράν στρατηγίαν αἰτουμένους.

¹⁾ Ἐγγραφον ἐν Πετροῦπόλει, τῇ 30-ῇ Σεπτεμβρίου ἔτ. 1909-ου.

Α. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ-ΚΕΡΑΜΕΥΣ.

1) Migne τ. 26, σ. 1089.

2) Αὐτόθι τ. 33, σ. 673.

3) Αὐτόθι τ. 36, σ. 100. Πρβλ. Ἱερώνυμον in Jesaiam V, cap. 19. Καὶ Ἀνδρέαν Κρήτης εἰς περιτ. Χριστοῦ· ἀφ' εὐφύων εἰς Αἴγυπτον καὶ σείων τὰ χειροποίητα Αἰγύπτου». Migne τ. 97, σ. 929.

4) Πρβλ. Ἀ. Π.-Κεραμέως Ἀκαθ. ὕμνου σ. 28—38.